

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार

भिक्षुणी धम्मवती

फोन: ४२५९४६६

सम्पादक

भिक्षुणी वीर्यवती

फोन: ४२५९४६६

सम्पादन सहयोगी

भिक्षुणी शुभवती

व्यवस्थापकहरू

चिनीकाजी महर्जन

फोन: ९८४१२५२६६२

ज्ञानेन्द्र महर्जन

फोन: ४२७५३७७, ९८४१३६६५९४

ध्रुवरत्न स्थापित

फोन: ९८४१२६३३५५

सह-व्यवस्थापक

इन्द्रमान महर्जन

फोन: ९८४१४३४५७२

कार्यालय

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

धर्मकीर्ति विहार

श्रीघः नघः टोल

पोष्ट बक्स नं. ४९९२, काठमाडौं

फोन: ४२५९४६६

बुद्ध सम्बत् २५६३

नेपाल सम्बत् १९४०

इस्वी सम्बत् २०२०

बिक्रम सम्बत् २०७६

विशेष सदस्य रु. २०००/-
वा सो भन्दा बढी
वार्षिक रु. १००/-
यस अङ्को रु. १०/-

धर्मकीर्ति
(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI

A Buddhist Monthly

9th MARCH 2020

वर्ष- ३७

अङ्क- ११

फागु पुन्हि

फाल्गुण २०७६

आफ्नो मूर्खतालाई चिन्न सक्ने मानिस नै पण्डित कहलाइन्छ, मूर्ख भइकन पनि पण्डित हुँ भन्ने मानिसलाई मूर्ख भनिन्छ ।

डाडुले तिहुन, तरकारीको स्वाद थाहा नपाए जस्तै मूर्खजनले पनि जीवनभर पण्डितको सत्संगत गरेतापनि धर्मको मर्म बुझ्न सक्दैन ।

जीब्रोले तिहुन तरकारीको स्वाद, थाहा पाए भैं विज्ञजनले क्षणभर मात्र भएपनि पण्डितहरूको सत्संगत गरे पनि धर्मको रस बुझिहाल्छ ।

भरखर दुहेको दूध विग्रँदैन । त्यस्तै पापको फल पनि तुरुन्त आउँदैन । खरानीको आगोले विस्तारै पोल्दै ल्याउने गर्छ । त्यसरी नै पापले मूर्खलाई विस्तारै पोल्दै ल्याउँछ ।

■ सम्पादकीय ■

पहिला आफू ज्ञानी बनौं

अत्तदत्थं परत्थेन बहुनापि न हापये
अत्तदत्थंभिञ्जाय – सदत्थ पसुतोसिया

– धम्मपद १६६

अर्थात् अरूहरूलाई ठीक मार्ग देखाउनु भन्दा पहिला आफू ठीक मार्गमा लाग्नु अत्यावश्यक छ । आफ्नो हित र भलो गर्ने कार्यलाई नगुमाई पहिला आफूलाई सदर्थमा लगाउनु हितकर हुनेछ । अर्को शब्दमा भन्ने हो भने बाटो नबिराएको व्यक्तिले मात्र अरूलाई पनि ठीक बाटो देखाउन सक्षम हुनेछ । त्यसैले अरूलाई हीतोपकार गर्नको लागि पहिला आफ्नो अवस्थालाई ठीक पार्नु हाम्रो कर्तव्य हुन आउँछ ।

माथि उल्लेखित बुद्ध बचनले पहिला आफ्नो मनलाई धर्मानुकुल, अनुशासित एवं संयमित बनाउने सल्लाह दिइएको छ । किनभने आफू नै गतिलो छैन भने हामीले सिकाएको शिक्षाले समाजमा गतिलो प्रभाव पार्न सक्दैन । जरा बलियो नभएको रूखलाई हावा हुरीले सजिलै ढाल्न सक्छ । तर पृथ्वी भित्र मजबूत जग लिइसकेको पहाडलाई शक्तिशालि हावा हुरीले समेत हल्लाउन सक्दैन । त्यसैले अरूलाई बुद्ध शिक्षा सिकाउनु भन्दा पहिला हामीले आफैले बुद्ध शिक्षालाई आफ्नो दैनिक व्यवहारमा लागु गर्न अत्यावश्यक छ । अरूलाई ज्ञान सिकाउने कार्य भन्दा हामी आफै ज्ञानी बन्ने कार्य भने त्यति सजिलो त नहोला । तर यस संसारमा त्यस व्यक्ति मात्र महान र ज्ञानको सफल पथप्रदर्शक बन्न सक्छ, जुन व्यक्ति सक्कलि रुपमा ज्ञानी बन्न सक्छ । भगवान बुद्ध स्वयंमा ती सम्पूर्ण गुणहरू समावेश भएको कारणले उहाँ महामानव बन्न सफल हुनुभयो । त्यसैले उहाँलाई यी विभिन्न विशेषणद्वारा सम्बोधन गरिएको पाइन्छ ।

- १) बुद्धो सो भगवा बोधाय धम्मं देसेति ।
पहिला आफू बोध भएपछि भगवान बुद्धले अरूलाई बोध हुने धर्म उपदेश दिनुभएको थियो ।
- २) तिण्णो सो भगवा तारणाय धम्मं देसेति ।
आफू दुःखबाट मुक्त हुनुभएपछि मात्र भगवान बुद्धले अरूलाई पनि दुःखबाट मुक्त हुने शिक्षा बताउनुभएको थियो ।

- ३) दन्तोसो भगवा दमनाय धम्मं देसेति,
पहिला आफूलाई दमन र संयमित पारिसक्नु भएपछि मात्र भगवान बुद्धले अरूलाई स्वयं दमन र संयमित बन्ने शिक्षा बताउनु भएको थियो ।
- ४) सन्तो सो भगवा समताय धम्मं देसेति ।
पहिला आफू शान्त बनिस्के भएपछि मात्र भगवान बुद्धले अरूलाई पनि शान्त हुनुपर्छ भनी धर्मोपदेश दिनुभएको थियो ।
- ५) परिनिव्वुतो सो भगवा परिनिव्वानाय धम्मं देसेति ।
पहिला आफू दुःखबाट मुक्त हुनुभई निर्वाण ज्ञान प्राप्त गरिसक्नु भएपछि मात्र भगवान बुद्धले अरूलाई पनि दुःखबाट मुक्त हुने धर्म उपदेश बताउनु भएको थियो ।

त्यसैले भन्ने गरिन्छ,

जसरी बादल चारप्रकारका हुन्छन्, मानिसहरू पनि त्यसरी नै चार प्रकारका नै हुन्छन् ।

- १) मेघ (बादल) गर्जिन्छ, तर पानी पर्दैन ।
कोही मानिस कुरा मात्र बढि गर्छन्, सो अनुपातमा काम भने गर्दैनन् ।
- २) बादल गर्जिन्दैन तर पानी पर्छ ।
कोही मानिस काम भने गर्छ । तर कुरा गर्ने बानी छैन ।
- ३) बादल पनि गर्जिन्दैन, पानी पनि पर्दैन ।
कुनै मानिस कुरा पनि गर्दैन, काम पनि गर्दैन ।
- ४) बादल गर्जिन्छ र पानी पनि पर्छ ।
कोही मानिस जसरी कुरा गर्छ, सो अनुसार काम पनि गरेर देखाउँछ ।

यसरी नै भगवान बुद्ध आफू जसरी धर्म उपदेश दिनुहुन्छ, त्यसरी नै आचरण बानी व्यवहार पनि प्रयोग गर्नुहुन्छ ।

भगवान बुद्धले माथि उल्लेखित बुंदाहरू मध्ये ४ नं. को व्यक्तिहरूले जस्तै आचरण गर्नुपर्ने सल्लाह दिनुभएको छ । किनभने यस प्रकारको व्यक्तिले मात्र आफ्नो र अरूको हितोपकार गर्न सक्नेछ र जीवन सफल पार्न सक्नेछ ।

शुद्ध धर्ममार्गका खुडिकलाहरू

सत्यनारायण गोयन्का

मेरा प्यारा साधक-साधिकाहरू !

आऊ, शुद्धमार्गलाई बुझौं ! शुद्ध धर्ममार्गका खुडिकलाहरूलाई बुझौं ।

यहाँ यो पनि बुझौं कि शुद्ध धर्म मार्गमा पनि तल-माथिको भेदभाव हुने गर्दछ । यस्तो कसरी हुन जान्छ यसलाई बुझौं । यो भेदभाव जातपातको आधारमा गरिएको होइन । सम्प्रदायको आधारमा गरिएको होइन । यो धर्मपथको खुडिकलाहरूको आधारमा गरिएको हो । धर्ममार्गका चारवटा खुडिकलाहरू छन् ।

पहिलो खुडिकला शील हो, दोस्रो समाधिको हो, तेस्रो प्रज्ञाको हो भने चौथो खुडिकला विमुक्तिको हो ।

कोही कोही व्यक्ति यस्ता पनि हुन्छन् जो धर्ममार्गको चर्चा-प्रशंसा आदि भने खूब गरिन्छ । धर्मका विषयमा अनेक पुस्तक लेखिन्छ, धर्मको राम्रा-राम्रा विषयलाई लिएर प्रवचन, भाषण, वादविवाद आदि खूब गर्दछन्, तर आफू भने धर्ममार्गमा एक-पाईला पनि अधि बढ्दैनन् । एक पाईला पनि सार्दैनन् ।

दोस्रो खालका व्यक्तिहरू यस्ता हुन्छन् जसले शुद्ध धर्मको बारेमा सुनेका छन् । सुनेर त्यसबाट प्रभावित हुन्छन् र धर्म मार्गमा अधि बढ्छन् । अधि बढ्दै बढ्दै पहिलो खुडिकलासम्म पुग्दछ । शील सदाचारको जीवन जिउन थाल्दछ तर उसले समाधिको अभ्यास गरेको छैन, प्रज्ञाको अभ्यास गरेको छैन ।

धर्ममार्गमा यो दोस्रो तहको व्यक्ति पहिलो तहको व्यक्ति भन्दा माथिल्लो मानिन्छ, पहिलो भन्दा महान् मानिन्छ ।

तेस्रो तहका व्यक्तिहरू यस्ता हुन्छन् जसले शुद्ध धर्मको मार्गमा अधि बढेर शीलको अभ्यास गर्दछन् र धर्मपथको अर्को खुडिकला समाधिको अभ्यास गर्दछन् अर्थात् उसको चित्त एकाग्रता पनि भइसकेको हुन्छ । धर्ममार्गमा यस्ता तेस्रो तहका व्यक्तिहरू दोस्रो तहका व्यक्ति भन्दा उच्च मानिन्छन्, महान मानिन्छन् । शीलको मात्र पालना गर्ने व्यक्तिको तुलनामा अथवा धर्मको कुरामात्र गर्ने पहिलो तहका व्यक्तिको तुलनामा यी तेस्रो तहका व्यक्ति अधिक महान छन् ।

चौथो तहका व्यक्ति धर्मको मार्गमा अधि बढेर केवल शीलको मात्र होइन समाधिको अभ्यास गर्दै प्रज्ञाको तहसम्म पुगिसकेका हुन्छन् । अर्थात् शीलवान्, समाधिवान् मात्र होइन प्रज्ञावान पनि भइसकेको हुन्छ ।

यस्तो व्यक्ति त्यस तेस्रो तहको व्यक्ति भन्दा अधिक महान हुन्छन्, समाधिको तहमा पुगेको व्यक्ति भन्दा माथिल्लो मानिन्छन् । पहिलो तहका व्यक्ति भन्दा महान् त भयो नै, दोस्रो तहका व्यक्ति भन्दा पनि महान भयो ।

त्यस्तै गरि पाँचौं तहको व्यक्ति यस्ता हुन्छन् जो धर्म मार्गको अन्तिम तहसम्म पुगिसकेका हुन्छन् । यस्ता व्यक्तिहरू शील, समाधि र प्रज्ञामा पुष्ट भएर विमुक्तिको रस स्वादन पनि गरिसकेका हुन्छन् । अर्थात् निर्वाण साक्षात्कार पनि गरिसकेका हुन्छन् ।

यस्तो व्यक्ति चौथो तहका व्यक्ति भन्दा महान् छन् जो शीलवान छन्, समाधिवान छन् र प्रज्ञावान पनि छन् र इन्द्रियातीत निर्वाण अवस्थाको साक्षात्कार पनि गरिसकेको छ । यस तहका व्यक्ति पहिलो, दोस्रो र तेस्रो तहका व्यक्ति भन्दा अधिक महान् छन् ।

यसप्रकार धर्ममार्ग देखि पर रहेका व्यक्तिको दाँजोमा शीलवान व्यक्ति, शीलवान् भन्दा समाधिवान र शील-समाधिवान भन्दा शील-समाधि-प्रज्ञावान व्यक्ति अधिक महान् हुन्छ र शील-समाधि प्रज्ञावान भन्दा विमुक्ति प्राप्त गरेको व्यक्ति अधिक महान् हुन्छ ।

यसप्रकार धर्म मार्गमा उच्च नीचको भेदभाव हुने गर्दछ । महान र तुच्छको भेदभाव हुने गर्दछ । तर यो भेदभाव जन्मको कारणले भएको होइन । जुनसुकै जाति, वर्ण, गोत्र र देशकालमा जन्मेको भएता पनि यी पाँच व्यक्तिहरू मध्ये कुनै एकतहको पनि हुन सक्छ अथवा पाँचैतह पार गरेका व्यक्ति पनि हुनसक्छ । यस्तो व्यक्ति आफ्नो मिहिनत र पुरुषार्थ द्वारा धर्ममार्गको माथिल्लो भन्दा माथिल्लो तहसम्म पुग्न सकिन्छ । यसको लागि कहीं कतैबाट बाधा हुनसक्दैन । बाधा त केवल आफ्नो कमजोरीको कारण, उसको अलक्षीपनाको कारणले हुने गर्दछ । यस्ता बाधालाई हटाउँदै काममा लाग्यो भने एक एक पाईला गर्दै धर्म मार्गमा अधि बढ्दै जानेछ । तल्लो भन्दा माथिल्लो तहमा उक्लदै जान्छ । उसलाई कसैले रोक्न सक्दैन ।

साधकहरू ! जातिवादको भूठो मान्यतालाई र सम्प्रदाय वादको बाधालाई तोडेर शुद्धधर्मको मार्गमा एक-एक कदम अधि बढाउँदै विमुक्तिको अवस्थासम्म पुगेर आफ्नो मडल गरौं । ■

(साभार- 'विपश्यना' पत्रिका, बु.व. २५६३,

२०७६ पौष, वर्ष-३७, अङ्क-९)

उन्नतिको उपाय

भिक्षु अश्वघोष

आचरण राम्रो हुनु भनेको सदाचारी भएर रहनु हो । त्यसको लागि चरित्रवान् हुनु अर्थात् अरू कसैलाई पनि दुःख कष्ट नदिई छलकपट नगरी जीवनयापन गर्नु हो । यसरी जीवन यापन गर्न सकेमा मात्र सबैको दृष्टिमा विश्वासको पात्र बन्न सक्दछौं ।

संसारका धेरै मानिसहरूलाई दुःख मन पर्दैन । उनीहरू आफ्नो जीवनमा सुख नै सुख देख्न चाहन्छन् । त्यसैले होला सबैले भरसक सुखपूर्वक नै आफ्नो जीवन यापन गर्नको लागि कोशिश गरिरहेका देखिन्छन् । तर सुखमय जीउन र आफ्नो उन्नति गर्न के गर्नुपर्छ अर्थात् दुःखबाट मुक्त हुन कुन बाटो अपनाउन पर्छ भन्नेबारे मानिसले सही ज्ञान पत्ता लगाउन सकिरहेका छैनन् । यस विषयमा धेरै जसो मानिसहरूको ध्यान पुगेको पनि देखिदैन । उन्नतिका उपायहरू त धेरै नै छन् । यही प्रसङ्गवश यहाँ बुद्धकालीन एउटा घटना प्रस्तुत गर्दैछु ।

एकदिन बुद्धका अनुयायी उपासक आफ्नो ६ वर्षको छोरासँग डुल हिँडेछ । अचानक बीच बाटोमा पुगेपछि त्यस बालकले आफ्नो बुबासँग सोधेछन् – बुबा उन्नतिको उपाय कुन हो र सबभन्दा ठूला लाभ के हो ?

अचानक आफ्नो छोराको यस्तो गम्भीर प्रश्नले बाबुचाहिँ अकमकिएर उत्तर दिन सकेनन् । किनभने ऊ आफैलाई थाहा नभएको यस गम्भीर प्रश्नको उत्तर देओस् पनि कसरी विचरोले । आफूले उत्तर दिन नसकेको र उसलाई पनि यस विषयमा जान्ने जिज्ञासा उत्पन्न भएकोले ऊ आफ्नो छोरोसँग गौतम बुद्धकहाँ गई वन्दना गरी आफ्नो छोराको प्रश्न अगाडि राखे । अनि गौतम बुद्धले सबैलाई उन्नति हुनसक्ने ६ वटा उपायहरू यसरी बताउनुभयो ।

१) निरोगी हुनु, २) आचरण राम्रो हुनु, ३) मान्यजनहरूले भनेको ज्ञानगुणका कुराहरूलाई मान्नु, ४) जान्ने र बुझ्ने हुनु अथवा बहुश्रुत हुनसक्नु, ५) धर्मानुकूल आचरण गर्नु ६) अलक्ष्मी नहुनु ।

सबैको उन्नति हुने उपायहरू हो – रोगबाट मुक्त हुनु अर्थात् स्वास्थ्यलाभ हुनु । मानिसको स्वास्थ्य ठीक नभइकन उसको कहिल्यै पनि उन्नति हुन सक्दैन

अर्थात् शरीर स्वस्थ भएन भने थुप्रै धनसम्पत्ति भएतापनि त्यसको केही मतलब नगरी उसले आफ्नो वर्तमान समयमै जीवन नरक भोग बिताई रहनुपर्ने हुन्छ । तसर्थ निरोगी भई बस्नु जत्तिको सुख अरू केही छैन ।

गौतम बुद्धले सधैं निरोगी जीवन बिताउनको लागि छ वटा विषयहरूको आवश्यकता भएको कुरा बताउनुभएको छ ।

क) उचित आहारको सेवन गर्नु:

संसारमा सबै प्राणीहरू आहारविना बाँच्न सक्दैनन् । खाना खानु पुगेन भने शरीरको मासु र रगत सुखेर जान्छ । त्यसपछि शरीर दुर्बल भई रोगले सताउने गर्छ र रोगीलाई औषधिले समेत नछुने डर हुन सक्छ । यसरी शरीर कमजोर भएपछि स्वतः नै मन पनि कमजोर भई आफूले चाहेजस्तो धार्मिक कार्यहरू गर्न असमर्थ हुनेछ । उदाहरणको लागि सिद्धार्थ कुमारले आवश्यक मात्रामा खाना नै नखाइकन तपस्या गर्नुहुँदा शरीर दुर्बल हुनगई बोधिज्ञान लाभ गर्न सक्नुभएन । त्यसैले उहाँले तपस्या गर्न छोड्नु भयो र राम्ररी खाना खाई स्वास्थ्य र तन्दुरुष्ट हुनुभएपछि मात्र फेरि विपश्यना अभ्यास गरी बुद्धत्व लाभ गर्न सक्नुभयो ।

ख) बस्ने ठाउँको उचित प्रबन्ध हुनु:

मानिसहरूलाई आरामपूर्वक रहनको लागि घर नभई हुँदैन बढी जाडो, बढी गर्मी र चोरहरूको भयबाट बच्नको लागि वासस्थान र सफा ठाउँको आवश्यकता हुन्छ । सुत्ने, खाने र खाना बनाउने आदि भएभएको सबै कामहरू एउटै कोठाभित्र गर्नु पनि राम्रो हुँदैन । यस्तो चलनले गर्दा फोहोर तथा प्रदुषण हुनगई मानिसहरूलाई छिट्टै रोग लाग्ने सम्भावना हुन्छ । त्यसैले आफू बस्ने घरमा सफा, ताजा र शुद्ध हावाको आवतजावत हुने भ्यालको व्यवस्था गर्नुपर्छ ।

ग) बस्ने ठाउँमा सरुवा रोगीहरू र भगडालु मानिसको उपस्थिति नहुनु :

भगडालु र रिसाहा प्रवृत्तिका मानिसहरू नभएको ठाउँमा आनन्दपूर्वक रहने बानी बसिसकेका मानिसहरूले त्यस्ता व्यक्तिहरूसँग रहनुपर्दा छिट्टै रोगले

समात्ने डर हुन्छ । त्यसकारण निरोगी रहनको लागि सकेसम्म सज्जन, असल र शिक्षित व्यक्तिहरूकोसाथ रहने गर्नुपर्दछ ।

घ) हावा पानी अनुकूल हुनु :

मानिसहरूले मौसम अनुसारको खाना र लुगाको प्रयोग गर्नुपर्छ । जाडो महिनामा न्यानो लुगा र गर्मी महिनामा पातलो लुगा लगाउनुपर्छ । त्यस्तै पानी पर्ने बेला आफूलाई त्य पानीबाट बचाउनु पर्छ र जाडो महिनामा न्यानो गरी बस्नको लागि प्रबन्ध मिलेको हुनुपर्छ ।

ङ) एक-आपसका विचार मिल्नु :

आफू र आफूसँग रहने व्यक्तिहरूको बीच एक आपसमा विचार मिलेको हुनुपर्छ । मतलब सबैको मन एउटै हुनुपर्छ भनेको होइन तर परिवारलाई हित हुने कुनै पनि काम गर्ने बेला परिवारका सबै सदस्यहरूबीच विना रोकटोक सहमति भई काम सम्पन्न गर्न सक्थो भने त्यस परिवारमा सधैं शान्ति कायम हुनेछ । यसरी परिवारमा सदस्यहरू बीच एक आपसमा विचार मिल्नु राम्रो हुन्छ । जस्तै चन्द्रा दिने बेलामा परिवारका दाजुभाइहरू सबैको विचार मिलेको खण्डमा मात्र सबैलाई मानसिक शान्ति प्राप्त हुन्छ । यस्तै घर बनाउने बेलामा पनि घरको ढोका, भत्थाड आदि सामग्रीहरू यथास्थानामा राख्ने बेला परिवारका सदस्यहरूमा राम्ररी सहमति भई उक्त आपसमा विचार मिलेको खण्डमा त्यहाँ सबैको मन आनन्दले भरेको हुन्छ । मन हलुका भयो भने मात्र सबैको स्वास्थ्य पनि राम्रो भइरहन्छ ।

च) सरसफाईको राम्रो प्रबन्ध हुनु :

सधैं स्वस्थ भइरहनको लागि आफू रहने ठाउँमा चारैतिर सफा सुगन्ध हुनुपर्छ तथा सफा र स्वच्छ पानी पिउने गर्नुपर्छ । आफू बस्ने कोठा र घर मात्र नभई

घर बाहिरको वातावरण समेत सफा हुन जरूरी छ । खानेपानीलाई सफा भाँडामा राखेर मात्र पुग्दैन । पाली बौद्ध साहित्यमा उल्लेख गरिएका अनुसार गौतम बुद्धले भिक्षुहरूका लागि यो नियम पनि बताउनु भएको छ- भिक्षुहरूले पानी छान्नको लागि एक टुक्रा सफा कपडा आफ्नो साथमा राख्ने गर्नुपर्छ ।

यसको मतलब हो खानेपानी छान्ने मात्र खानुपर्छ । यो नियम केवल भिक्षुहरूको लागि मात्र लागू नभई सर्वसाधारण मानिसहरूका लागि उत्तिकै उपयुक्त नियम हो । आजकल त धाराबाट नै दूषित पानी आउन थालेकोले पानी छान्ने सफा गरी पिउने चलन बसाल्नु स्वास्थ्यको लागि ज्यादै राम्रो कुरा हो । जनहित र जनमुखी सरकार भएको देशमा त फिल्टरको व्यवस्था हुन्छ । पानीको मुहानमै पनि फिल्टर जडान गरिएको हुन्छ । तर हाम्रो देशमा त फिल्टर जडानको व्यवस्था त कता कता ढल निकासको फोहोर पानी मिसिएको पानी पिउनु परिरहेको छ । त्यति मात्र होइन, अहिले हाम्रो देश नेपालमा त्यही दूषित पानी पनि पर्याप्त मात्रामा नपाउने अवस्था आइसकेको छ । यो सबैलाई थाहा भएकै कुरा हो । यहाँ धनी व्यक्तिले त उमालेर चिस्याएको पानीलाई पनि फिल्टर गरेर र मिन्नरल वाटर भनिने सिसीका पानी पनि किनेर पिउने गर्छन् । तर गरीब सर्वसाधारण जनताले यसरी उमालेर फिल्टर गरिएको र सिसीका पानी किनेर प्रयोग गर्न सक्दैनन् । त्यसैले गौतम बुद्धले भिक्षुहरूको लागि बताउनुभएको यो सरल र कफायती पानी छान्ने तरिकालाई सर्वसाधारण जनताले सजिलैसित प्रयोग गर्न सक्छन् । त्यसैले उमालेर पानी छान्ने कपडाले छान्ने मात्र पानी पिउने बानी बसाल्नु सबैको स्वास्थ्यका लागि लाभदायक नै हुनेछ र निरोगी बन्न टेवा पुग्नेछ ।

(साभार- 'असल शिक्षा' भाग-८)

- ❖ “अनर्थ पदले युक्त हजारौं कुराहरू गर्नु भन्दा अर्थपूर्ण एउटा मात्र भएपनि कुरा गर्नु उत्तम छ । जुन कुरा सुनेर शान्ति प्राप्त हुनेछ ।”
- ❖ “अनर्थ पदले युक्त हजारौं गाथाहरू सुन्नु भन्दा अर्थपूर्ण गाथा एउटै मात्र भएपनि सुन्नु उत्तम हुनेछ । जुन गाथा सुनेर शान्ति प्राप्त हुनेछ ।”
- ❖ “अनर्थ पदले युक्त हजारौं गाथा पढ्नु भन्दा अर्थपूर्ण एउटा मात्र भएपनि गाथा पढ्नु उत्तम हुनेछ । जुन गाथा पढेर शान्ति प्राप्त हुनेछ ।”

- धम्मपद

पञ्चनीवरण (न्यागू बाधा)

धम्मवती गुरुमां

भगवान् बुद्ध छम्ह महानम्ह मार्ग प्रदर्शक खः । मार्ग प्रदर्शक धयागु दुःख मदईगु लँपु क्यना विज्याःम्ह खः । वसपोलं दुःख मदय्क्यमाः धकाः लँ जक क्यनाविज्याःगु मखु, दुःखया कारण नं क्यना विज्यात । दुःखया कारण तृष्णा धकाः स्यूसां उकिं मुक्त ज्वी मफयाच्चन । उकीया कारण न्यागू दु । दुःख मदय्क्यत स्वयवं न्यागू बाधात न्ह्योने वै । उकीयात पञ्चनीवरण धाई । थुपिं थुकथं दु -

१) कामच्छन्द -

अपो मात्राय सम्पत्ति मुकाः भौतिक सुखय् भुलेज्वीगु आशा ।

२) व्यापाद -

(सम्पत्तिया लागि कर्पिन्त स्यंकेगु, दुःख वीगु कल्पना उत्पन्न जूगु द्वेष चित्त)

३) थीन मिद्ध -

काम आशा व द्वेष भाव मदय्का छवय्गु ज्याय् शरीर व मनं वास्ता मयास्य अल्ल्ही जुयाच्चनेगु चित्त ।

४) उद्धच्च कुकुच्च -

धन सम्पत्ति दत धकाः न्यासि चायाः चञ्चल चित्त यानाः अहंभाव पिकया च्चनेगु व थुकिं यानाः ज्या स्यनीबले पश्चाताप ज्वीका च्चने मालीगु अवस्था ।

५) विचिकिच्छा -

पञ्चकाम सुखयात रक्षा याय्गु लागि कमय् याय्बले अथवा मेमेगु ज्याखँय् म्वाःमदुगु शंका याना च्चनीगुलिं ज्या सुथां मलाइगु अवस्था । अले मनय् अशान्ति व भ्रान्ति ज्वीकाः दुःखी जुया च्चनेमालीगु अवस्था ।

थ्व उपदेश भगवान् बुद्धं सँगारव ब्रह्मूयात बियाविज्याःगु खः । अंगुत्तर निकायया पञ्चक निपातय् उल्लेख जुयाच्चंगु थुगु उपदेशयात जिं नेवाः भाषं थुकथं अनुवाद यानागु दु ।

छन्हूया खँ, सङ्गारव धयाम्ह ब्राह्मण गन गौतम बुद्ध विज्यानाच्चंगु खः, अन वन । अन वनाः भगवान् बुद्धनाप सुख दुःखया खँ ल्हाय्थुंकाः छखे लिक्क फ्यतुत ।

छखे लिक्क फ्यतुनाच्चंम्ह सङ्गारव ब्राह्मणं गौतम बुद्धयाके न्यन -

भो गौतम ! न्हापानिसें वेद पाठ याना च्चसां नं नुगले मथाः । पाठ हे मयानागु वेद ला छु खँ ? अर्थात् न्हि न्हिं पाठ मयाःसा ला छत्तिं हे लुमनाच्चनी मखु । अथे जूगुया कारण छु ? छु जुयाः अथे जूगु ?

भो गौतम ! गुबलें गुबलें न्हापानिसें पाठ मयानागु नं लुमनाच्चं । न्हिं न्हिं वेद पाठ याःसा ला छुकथं जक लुमनाच्चनी थें मस्यु । अथे जूगुया कारण छु ? गथे जुयाः अथे जूगु ?

हे ब्राह्मण ! सुयागु चित्त कामगुणे (सांसारिक भोगे) प्यपुना च्चनी, हानं उत्पन्न जूगु कामराग (तृष्णा) क्वत्यला छवय्गु (दमन) यथार्थ उपाय मसिया च्चनी । अथे उपाय मस्युबले थःत हित ज्वीगु नं यथार्थ रुपं सीमखु न हित हे खनाच्चनी, परहित नं यथार्थ मस्यु । थःगु हित नं मस्यु परहित नं बालक मस्यु । थथे ज्ञान मदुगुलिं न्हिं न्हिं वेद पाठ याःसानं लुमंका तय् फैमखु । न्हि न्हिं पाठ मयाःसा ला छत्तिं हे नुगले थाइमखु ।

हे ब्राह्मण ! लः जाय्क दुगु थल छगले खयोरंग हलू रंग, वँचूगु रंग, गुलाफी रंग, हाकुगु हे थजु रंग तयाबिल धाःसा व लःथले मिखा दुम्ह मनूया थःगु ख्वाः स्वय्माल धाःसा थःगु व रुप बाँलाक खने दैमखु । बुलुसे च्चनी । अथेहे ब्राह्मण भवभोगे (काम रागय्) प्यपुनाः कामराग पीडित जुयाच्चंगु चित्तं उत्पन्न जूगु सांसारिक कामना मुक्त ज्वीगु यथार्थ उपाय मखनीबले, थःगु हित नं यथार्थ मस्यु । परहित नं यथार्थ मस्यु । निगू हितया बारे बाँलाक ज्ञान मदुगुलिं न्हापानिसें न्हिं न्हिं वेद पाठ याःसा नं नुगले थाइमखु । न्हिं न्हिं पाठ मयाःसा ला छु जक लुमनाच्चनी धाय् माःगु हे मखु ।

हे ब्राह्मण, मेगु नं कारण दु । कर्पिन्त स्यंकेगु “व्यापाद” चित्त जुयाः उत्पन्न जूगु क्रोध मदय्का छवय्गु यथार्थ उपाय मस्युबले थःगु हित, परहित, नितां यथार्थ रुपं थ्वीमखु, खनीमखु । अले न्हापानिसें न्वेवय्का तयागु (वेद) मन्त्र नं लोमनावनी । न्वे मवोगु वेद मन्त्रया छु खँ ? हे ब्राह्मण, गथे कि लः जाय्क दुगु थल मी दय्छुनाः

क्वाकाः ग्वारा ग्वारा दायकाः हा वयाच्वंगुलिं मिखा दुम्हेस्यां स्वइबले थःगु ख्वाः बाँलाक खनमिखु । हे ब्राह्मण अथेहे परयात स्यंकेगु इच्छां वःगु व्यापाद चित्तया वसे च्वनाः उत्पन्न जूगु व्यापाद चित्तं मुक्त ज्वीगु यथार्थ उपाय मस्यूगुलिं वं थःगु हित व परहित मस्यू । उकिं न्हि न्हि वेद न्ह्याक्व पाठ याःसां लुमंकातय् फैमखु । पाठ मयाःगु वेद मन्त्रया छु खँ ?

हे ब्राह्मण ! मेगु नं कारण दुख छु धाःसा शारीरिक व मानसिक नितानां भ्यातुसे च्वनाच्वनीगु (थीनमिद्ध) अल्सिया भूत दुबिना च्वनीबले उत्पन्न जूगु शारीरिक व मानसिक अल्सिं मुक्त ज्वीगु यथार्थ उपाय मस्यू व मखँबले थःगु हित व परहित नितानां यथार्थ मस्यू । उकिं न्हि न्हि वेद पाठ याःसां नं लुमंकातय् फैमखु । पाठ हे मयाइबले छु ज्वी धकाः धायमाःगु मद्दु । गथे कि लः जायक दुगु थले भ्यातनाः तयबले मिखा दुम्ह मनुखं स्वःसां थःगु ख्वाः बाँलाक खंके फैमखु । अथेहे ब्राह्मण ! अल्सिया भूत दुबिनाच्वनीबले उत्पन्न जूगु (थीन मिद्धं) मुक्त ज्वीगु यथार्थ उपाय खनीमखु । अले थःगु हित व परया हित नं छुँ खनीमखु । उकिं न्हि न्हि वेद पाठ याःसा लुमंकातये फैमखु । पाठ मयानागु नुगले थाकातय् धयागु तापाःगु खँ खः ।

हे ब्राह्मण उलि जक मखु । चित्त अस्थिर व पछुतावे ज्वीगु (उद्धच कुकुच्च) थ्व निताना वसे च्वनाः उत्पन्न जूगु चञ्चलता व पश्चाताप मदय्का छ्वयगु यथार्थ उपाय मखनीबले थःगु हित व परहित नितानां बाँलाक थ्वीमखु । अले न्हायाक्को पाठ याःसां नुगले थाकातय् फैमखु । गथेकि लः जायक दुगु थले फसं व लः संकीबले मिखा दुम्ह मनुखँ स्वःसां थःगु रुप यथार्थ खंके फैमखु । अथेहे ब्राह्मण ! उद्धच कुकुच्चं पीडित जुयाच्वंगु चित्त अर्थात् चञ्चल चित्त जुगुलि न्हि न्हि हे (मन्त्र) पाठ याःसां लुमंकातय् फैमखु । न्हिं न्हिं पाठ मयाःसा ला लुमंकातय् फै धयागु खँ हे मद्दु ।

हे ब्राह्मण ! लुमंकातये मफुगुया कारण छु छु धाःसा मनय् न्ह्याबले (शंका) विचिकिच्छा दया च्वन धाःसा शंकाया घेराय् डुबव् जुयाः उत्पन्न जूगु विचिकिच्छा लिकया छ्वयगु यथार्थ उपाय मस्यूगुलिं थःगु हित व परहित छुँ थ्वी मखु । उके वेद पाठ याःसा नं लुमंका तये फैमखु । पाठ हे मयाःसा धायगु छु ? गथे कि बुलुसे च्वंगु

लः थल खिउँसे च्वंथाय् तयाः मिखा दुम्ह मदुखं स्वःसा थःगु रुप यथार्थ रुपं खंके फैमखु । अथेहे ब्राह्मण ! तसकं शंका जक यानाः मनय् ल्वाकः बुकः जूगुलिं उत्पन्न जूगु विचिकिच्छां मुक्त ज्वीगु यथार्थ उपाय मस्यू व मखँबले थःगु व परहित नितानां मथू । उकिं न्हिं न्हिं वेद पाठ याःसां नुगले थानामच्चं अर्थात् लुमंकातये मफु । पाठ मयानागु लुमंकातये मफू धायगु ला आश्चर्य खँ मखु ।

हे ब्राह्मण ! पञ्चकामय् (विलाशिताय्) भुले मजुसे उत्पन्न जूगु कामारां मुक्त ज्वीगु यथार्थ रुपं उपाय खंकाः थ्वीकाः थःगु व परहित नितानां यथार्थ रुपं, सीके फई । ज्ञान दई । अले न्हिं न्हिं (वेद) मन्त्र पाठ मयाःसां नं न्हापानिसें मन्त्र पाठ मयाःगु नं लुमनाच्वनी न्हिं न्हिं पानाच्वना या छु खँ ? गथे कि खयो रंग, हलू रंग, हाकुगु रंग, वंचुगु रंग आदि ल्वाक मज्याःगु यच्चुगु लः थले मिखा दुम्हस्यां ख्वाः स्वइबले थःगु रुप बाँलाक खनी । अथेहे कामाराग प्यमपुंगु चित्तं उत्पन्न जूगु सांसारिक विलाशितां (पञ्च कामं) मुक्त ज्वीगु यथार्थ उपाय सिई । थः व परहितयात नं यथार्थ रुपं थ्वीकाकाई । अले न्हि न्हि वेद पाठ मयाःसा नं नुगले प्यपुना च्वनी, न्हिं न्हिं पाठ यातधाःसा लोमनी धकाः धन्दा हे काय् म्वाः ।

हे ब्राह्मण ! लुमना च्वनीगु मेगु कारण छु धाःसा— मेपिन्त स्यंकेगु व्यापाद चित्तया वसे मच्चंसे उत्पन्न जूगु द्वेषचित्त दवे यायगु यथार्थ उपाय सीकाः थःगु नं परयागु नं हीत स्यूम्ह ज्वी ।

हे ब्राह्मण ! मी देखुना मतःगु हा मवोगु लखय् मिखा दुम्हस्यां स्वइबले थःगु रुप खंकेफै । अथे हे व्यापादं मुक्त जुल धाःसा वेद पाठ लुमनाच्वनी । लोमनी मखु ।

अथेहे थिन मिद्धय् (शरीर व मन अल्सी) मस्त मजुसे च्वनेफत धाःसा न्हिं न्हिं वेद पाठ मयाःसा नं लुमना च्वनी । न्हियान्हिथं पाठ याःसाला भन हे लुमनाच्वनी ।

व्वनागु वेद मन्त्र नुगले थाकातयत् चित्त स्थीर ज्वीमाः । चञ्चल ज्वीमज्यू । इपाथिपां मसियाः ज्या स्यंकाः पछुतावे ज्वीमज्यू । उद्धच कुकुच्च नितानां मुक्त ज्वीगु उपाय सिल धाःसा न्हापानिसें व्वना मतःसां नं वेद मन्त्र लुमनाच्वनी थें ज्ञान दयावै । फसं मसंगु लखय् ख्वाः स्वयबले थःगु रुप बाँलाक खनेदैथे ज्वी ।

पाठ यानागु वेद मन्त्र लुमनाच्वनीगु मेगु नं कारण दु । मने आकुल व्याकुल ज्वीगु शंका मुक्त ज्वीगु ।

(विचिकिच्छा) शंका पीडित मज्जुल धाःसा मने भ्रान्ति मदइगु यथार्थ व उपाय नं सिल । थः व परया हित नं सिल । अले मन स्वच्छ जूगलिं व्वनागु पाठ, यानागु वेद मन्त्र नुगले थानाच्चनी । गर्थेकि यच्चुसे च्वंगु तुयू जःदुयाथय् तथा स्वइबले मिखा दुम्हस्यां थःगु रुप बांलाक खनी । अथेहे वेद पाठ मयाःसां लुमनाः ज्ञान दयावै । न्हिं पाठ याःसाला भन हे लुमनाच्चनी ।

थुलि खँ न्यनेवं सङ्गारव ब्राह्मण खुशी जुयाः धाल-

“हे गौतम ! छःपिनिगु खँ साब बांलाः ताल । चित्त बुभ्जेजुल । गर्थेकि भोष्ठीका तःगु थल थस्वका बी थें । पुसां तोपुयातःगु थल उलावी थें । लँ दवना च्वंमसित लँ क्यना बीथें । खिउँसे च्वंथाय् मत् च्याकत बीबले मिखा दुपिसं खनी थें । छलपोलं अनेक प्रकारं व्याख्या याना विज्यात । जिं बांलाक थुल । जि थनिनिसें मसीतले बुद्ध, धर्म व संघया शरण वया । ■

मांया सेवा

प्रेम लक्ष्मी तुलाधर

ममताया आधार खःमां

काय् म्हयाय्या लागि

अमूल्यगु हीरा खः मां

जिगु हृदय समान खः मां

जि मखनकि नुगः खुलखुल मिंनीम्ह

इतिमित कनाः हालेगु याइम्ह मां

खनेवं मन हुक्क याइम्ह खः मां

अले न्हिलाख्वाले लय्ताः वयकीम्ह

जि पिंहांवनाः दुहाँमवःतले मिखा लुखाय्

पियाच्चनी, स्वयाच्चनी म्हयाय्या लँय्

दुहां वय्वं धाई वयधुनला पुता ?

अले धाई जितः त्वःता वनेमते पुता

मांया थ्व वचनं मिनावई नुगः खुलुखुलु

दुबिना वनी मनजिगु मांया सेवाय्

धन्दा काय्मवाः मां छिगु इच्छा पूर्वके जिं

थुलि धयाः मांया आयु आरोग्य कामना याना

जि योम्ह मां

भन्ते पञ्जालोक

जि अतिकनं योम्ह मां ।

सासः पिकाःसां मां ॥

सासः दुकाःसां मां ।

जिगु प्राण समानम्ह मां ॥

पित्याःसां मां ।

दंसां दयोसां मां ॥

न्हयूसां मां, ख्वःसां मां ।

जिगु प्राण समानम्ह मां ।

मां धाधां - मांः जुया मां ।

गन वनाच्चना छ यो मां ॥

सुलाकासा म्हिते थें ।

माःजुया च्वना छंत यो मां ।

तर खंकेमफुत जिं छन्त यो मां ।

थन दु धकाः सःसां न्यकि यो मां ।

ख्वाः छकःसां पुलुक्क क्यना व्यु मां ॥

माः जुजुं हे कायल जुल यो मां ।

तर लुईके मफुत छन्त जिं यो मां ।

बनेपा ध्यानकुटी विहार तथा मैत्री केन्द्रलाई सहयोग

- १) कमल तुलाधर, डल्लु, काठमाडौं, दि. युरमान तुलाधरको पुण्यस्मृतिमा रु. ५,००५/-
- २) साहित्य रत्न तुलाधर, असन, काठमाडौं रु. २,०००/-
- ३) नमस्ते होम, काठमाडौं, रु. १,०००/-
- ४) अञ्जना शाक्य, काठमाडौं रु. ५२५/-
- ५) रिंकु तुलाधर, भोटाहिटी, जन्म दिनको उपलक्ष्यमा रु. ५,००/-
- ६) दया लक्ष्मी भोछिभोया, श्याम कृष्ण श्रेष्ठको जन्म दिनको उपलक्ष्यमा भोजन प्रदान ।
- ७) रविन श्रेष्ठ परिवार, बनेपा, दि. बुवा सानु काजी श्रेष्ठ, दि. आमा नानी माया श्रेष्ठ, दि. लक्ष्मी श्रेष्ठको पुण्यस्मृतिमा भोजन प्रदान ।
- ८) रविन श्रेष्ठ, नेहा बनेपाली (श्रेष्ठ), छोरी रायनाको पास्नी दिनको उपलक्ष्यमा भोजन प्रदान ।

सिविराज चर्या (सिवि जातक)

वीर्यवती

तक्षशिलाबाट शिल्प विद्या सिकी फर्केका शिवि कुमार आफ्ना पिता सिवि राष्ट्रका राजा सिवि महाराजालाई आफ्नो शिल्प देखाई उपराजा बन्न सफल भए। आफ्ना पिताको मृत्यु पश्चात् धर्मानुकुल राज्य चलाई धार्मिक राजा बने। आफु राजा बनेपछि देशका चारवटा मुख्यद्वाराहरूमा, नगर बीच र राजभवनको द्वारआदि ६ स्थानहरूमा ६ वटा दानशालाहरू बनाए। जहाँ प्रतिदिन ६,७ हजार रूपैयाँ खर्च गरी दान दिन थाले।

हरेक दिन बाह्य वस्तुहरू दान दिइरहेका राजा शिवि कुमारले एकदिन राज सिंहासनमा बस्दाबस्दै विचार गर्न थाले— मैले दान दिन बाँकी रहेका चीज वस्तुहरू कुनै पनि देखिन। अब दान दिनको लागि बाँकी रहेको वस्तु त सिर्फ मेरा शरीरका अंगहरू मात्र छन्। त्यसकारण आज जब म दानशालामा जानेछु, त्यसवेला कुनै याचकले मेरो मुटु मागे भने स्वच्छ जल माथि फुलिरहेको कमलको फुल जसरी हिलो मुनि गाडिएर रहेको भएतापनि हिलो समेत चुहिने गरी त्यस फुल उखेलिन्छ, त्यसरी नै मेरो छातीमा छुराले रोपेर चिर्दै भित्र रहेको मुटुलाई रगत चुहाउँदै निकालेर दान दिन तयार छु। यदि कसैले मेरो आखा नै माग्दछ भने पनि म मेरा यी दुवै आँखाहरू फिकेर दान दिन तयार छु।”

यति सोची आफ्नो मनलाई आफ्नो शरीरका अंगहरू फिकेर दान दिन प्रेरित गराई बसेका राजा शिविकुमार नित्य स्नान र भोजन पश्चात् अलंकृत हात्ती माथि चढी दानशाला पुगे। संयोजक त्यही बेला एक बृद्धो अन्धा ब्राह्मण एक अग्लोस्थानमा उभिएर सिवि राजाको जयजयकार गर्दै कराइरहे। उसलाई देखे वित्तिकै राजाले उत्सुक हुँदै सोधे— “हे ब्राह्मण ! तिमीलाई के चाहियो ? भन।” यो कुरा सुनी ब्राह्मणले भने— महाराज ! तपाईंको दान संकल्पको जुन कीर्ति घोषणा भइरहेका छन्, यसले सारा लोक वासीहरूलाई अभूतपूर्व प्रभाव पारिरहेका छन्। म अन्धो छु। तपाईंका २ वटा आँखाहरू छन्। मलाई एउटा आँखा दान दिने कृपा गर्नु भएमा हामी दुवै जना एक एक आँखा भएका हुनेछौं।

याचकको यस्तो कुरो सुनी बोधिसत्त्वले सोच्यो— “भरखर मैले मेरो आफ्नो प्रासादमा बस्दै जुन विषयमा

सोचेको थिएँ, त्यही घटना अहिले घट्दैछ। यो त मेरो ठूलो लाभ हो। आज मेरो मनोरथ पूर्ण हुनेछ। आज मैले पहिला कहिले पनि दिन नपाएको दान दिन पाइरहेको छु। यो मेरो अहो भाग्य हो।” यति विचार गर्दै उसले याचकलाई भने— “तिमीले जुन इच्छा लिएर आएका छौ, ती सबै संकल्प पूरा हुनेछ। हे ब्राह्मण ! तिमीले तिम्रा आँखा प्राप्त गर्नेछौ। तिमीले एउटा मात्र आँखा मागिरहेता पनि मैले तिमीलाई मेरा यी दुवै आँखाहरू दान दिनेछु। तिमी सबैको अगाडि आँखा भएको व्यक्ति वनी फर्कनु। आज तिमीले चाहेको चाहनाहरू पूरा गर्न सक्नेछौ।”

यति भन्दै राजाले ब्राह्मणलाई पनि राजदरवारमा लग्यो। अनि आफु राज आशनमा बसी सीवक वैद्य बोलाउन पठाई उसलाई आदेश दिदै भने— “हे वैद्य ! मेरा यी दुवै आँखाहरू निकालि दिनु।”

राजाले आफ्ना दुवै आँखाहरू दान दिदैछ भन्ने खबर सुनी राजपरिवार र देशका प्रजाहरू विच हल्ला मच्चियो। तब सेनापति, रानीहरू, प्रजाहरू तथा राजपरिवारहरू सबै मिली राजालाई भने— “हे देव ! आँखा दान दिनुको बदला थुप्रै मोती र अरू बहुमूल्य सम्पत्ति, रथ, घोडा, हात्ती आदि दान दिएर पठाउनु।

यो कुरा सुनी राजाले भने— जसले आज दान दिने इच्छा गरी भोली दान नदिने विचार गर्दछ, त्यो व्यक्तिले पृथ्वीमा रहेका बन्धनलाई आफ्नो काँधमा बोकेको सरह हुनेछ। जसले दान दिने वचन दिइसकेपछि पनि दान दिने इच्छा गर्दैन, त्यो व्यक्ति महापापी हुनेछ। याचकले जुन चीज माग्यो त्यही चीज दिने वानी बसाल्नु पर्छ। जुन चीज मागेको छैन, त्यो चीज नदिनु नै राम्रो हुनेछ। त्यसैले मैले त्यही वस्तु दिनेछु जुन वस्तु ब्राह्मणले याचकको रूपमा आई मागि रहेको छ।

राजाको यस्तो महान त्यागमय कुरो सुनेपछि राज्यका आमात्यहरूले राजालाई सोधे— “हे राजन ! तपाईं आयु, वर्ण, सुख तथा बल मध्ये कुन चीजको इच्छा राखी आफ्ना आँखाहरू दान दिइरहनु भएको छ।

उनीहरूको कुरा सुनी राजाले भने— “न म ऐश्वर्य को लोभले दान गर्दैछु, न म पुत्र, धन तथा राष्ट्रको

लोभले आँखा दान दिइरहेको छु, मैले त यो एक सत्पुरुष धन र बोधिज्ञान प्राप्त गर्नका लागि नभई नहुने त्यागमय चित्त आफूमा छ छैन भनी आफ्नो मनलाई जाँची हेर्नको लागि मात्र दान दिइरहेको छु । मलाई आँखा भन्दा पनि बुद्धत्व नै प्रिय छ ।

बोधिसत्त्वले यति भन्दै बैद्यलाई भने “हे सीवक तिमिले अब मेरो इच्छा अनुसार मेरा दुईवटै आँखाहरू निकाली यस याचकको हातमा राखिदिनु ।”

यस्तो कुरो सुनी सीवकले भने— “देव चक्षु दान भनेको साधारण कुरो होइन । एकपटक राम्ररी सोच्नुस् । राजाले भने— “मैले राम्ररी सोचीसकें । अब तिमिले अलमल नगर । मसंग धेरै कुराहरू गरी समय खेर नफाल ।”

बैद्यले सोचे— “म जस्तो सुशिक्षित बैद्यले राजाको आँखामा शस्त्र प्रयोग गर्नु उचित हुनेछैन ।” यति विचार गरी उसले विभिन्न प्रकारका जडिबुटी पिसेर औषधीको रूपमा भैषज्य चूर्ण दाँया आँखामा राखी फुकिदियो । तब राजाको आँखामा वेदना शुरू भयो । बैद्यले भन्यो— “राजन् ! तपाईंले फेरि एकपटक सोच्नुस् । यदि तपाईंले आँखा दान चाहनु हुन्न भने मैले यस आँखालाई पहिला जस्तै ठीक पार्न सक्छु । यसरी आँखालाई ठीक पार्ने जिम्मेदारी मेरो भयो ।”

राजाले भन्यो— “तात ! तिम्रो काम यथावत् चालु राख्नु । मलाई मेरो आँखा होइन बुद्धत्व चाहिएको छ । त्यसैले बुद्धत्व प्राप्त गर्ने लक्ष राखी मैले यो आँखा दान गर्दैछु ।”

बैद्य लाचार हुँदै आँखामा फेरि औषधि राख्दै फुक्न थाल्यो । यस पटक त राजाको आँखाले आफ्नो ठाउँ छोडी बाहिर निस्कन खोज्यो । यसबेला भने राजालाई धेरै वेदना भयो । यस्तो अवस्थामा पुगिसकदा पनि बैद्यले राजालाई मौका दिदै सोध्न थाल्यो— “महाराज ! एकपटक फेरि विचार गर्नुस् । यदि तपाईंले आफ्नो निस्कन लागेको आँखालाई पहिलेकै अवस्थामा ठीक पार्न चाहनुहुन्छ भने मैले ठीक गरिदिन सक्छु । ल के भन्नु हुन्छ ? आँखा फिक्न चाहनु हुन्छ ठीक पार्न चाहनु हुन्छ ? एकछिन सोच्नुस् ।”

राजाले भने— “अलमन नगर्नु । छिटो फिक्किदिनु मेरो आँखा ।”

बैद्यले फेरि अर्को औषधि थपी आँखामा फुकिदियो ।

यसपटक त औषधिको जोडले आँखा घुमेर घेराबाट बाहिर निस्केर लत्रियो । यसपछि पनि बैद्यले राजालाई सोध्यो— “महाराज ! फेरि एकपटक सोच्नुस् । मैले यो आँखालाई पहिला जस्तै ठीक पार्न सक्छु तपाईंले चाहनुहुन्छ भने । राजाले भने— “अबेर नगर्नु । जतिसक्यो त्यति छिटो मेरो आँखा फिक्किदिनु ।”

राजालाई धेरै वेदना हुन थाल्यो । आँखाबाट रगतको धारा बगी लुगा भिज्न थाल्यो । यो असह्य दृश्य हेरिरहेका रानीहरू सहित अमात्यहरूले चित्त थाम्न सकेनन् र उनीहरूले राजा समक्ष यसरी कराउन थाले— “देव ! आँखा दान दिने कुरा नगर्नुस् न । यसरी हेर्ने नसक्ने असह्य दृश्यले हामीलाई छटपटी भयो । अरु चीज बस्तुहरू दान दिए पनि दान नै हो । यो त अति नै भयो । कृपया तपाईंले हाम्रो बिन्ती स्वीकार्नुस् ।” राजाले असह्य वेदनालाई सहँदै बैद्यलाई भने— “तात ! छिटो गर्नु । अबेर नगर ।”

बैद्यले राजाको आदेश पालन गर्दै बाँया हातले राजाको आँखा थापी दाँया हातले शस्त्र लिई राम्ररी होशपूर्वक बाहिर लत्रिरहेको आँखाका नशाहरू काटी उक्त आँखा छुट्टाई बोधिसत्त्वको हातमा सुम्पिदिए । अनि बोधिसत्त्वले आफूसँग बाँकी रहेको बाँया आँखाबाट भरखर निकालिएको दाँया आँखालाई हेरी वेदना सहँदै ब्राह्मणलाई बोलाई भन्यो— “आउनुहोस् ब्राह्मण । मलाई यस आँखा भन्दा सयगुणा हजार गुणा प्रिय लाग्ने अमूल्य धन त बुद्धत्व प्राप्ती हो । यो आँखा दान दिन लागेको नै बुद्धत्व रुपी आँखा प्राप्त गर्ने मनसायले हो ।”

यति भन्दै राजाले त्यस आँखा ब्राह्मणको हातमा सुम्पिदियो । बैद्यले अन्धो ब्राह्मणलाई राजाको आँखा राखिदियो । फलस्वरूप अन्धो ब्राह्मणले पनि आँखा देख्न सफल भए ।

बोधिसत्त्वले अन्धो ब्राह्मणलाई आफ्नो आँखा राखि दिएको कारणले ब्राह्मणले आँखा देख्न सक्यो । फलस्वरूप उसले हर्षित हुँदै विचार गर्‍यो— मेरो आँखा दान त सुदान भयो । यतिसोची उसले आफ्नो मनमा प्रीतिभाव उत्पन्न गर्दै आफ्नो बाँया आँखा पनि यसरी नै हर्षपूर्वक फिक्न लगाई सोही याचक ब्राह्मणलाई दान दिए । ब्राह्मणले त्यहीं दुवै आँखा राखी आँखा देख्न सक्षम हुँदै खुशीसाथ आशीर्वाद दिदै विदा भए ।

यसरी राजा जानाजानी अन्धा भए । सिवि रजाको आज्ञा मानी आज्ञाकारी वैद्य सीवकले राजाको आँखा निकालि दिएको कारणले राजा सिविले पनि आफ्नो इच्छा पूर्ण गरी दुबै आँखाहरू दान दिन पाए ।

विस्तारै राजाको आँखाका वेदना पनि कम हुँदै गए । केही दिनपछि राजाले आफ्नो राज प्रासादमा बस्दै सोचे— "अन्धो व्यक्तिलाई यस राज्यको के मतलब ? अब अमात्यहरूलाई नै राज्य सुम्पिदिनु पर्‍यो । म उद्यानमा गई प्रव्रजित भई श्रमण धर्म पालन गरी आफ्नो बाँकी जीवन बिताउन पाए उचित हुनेछ ।" यति सोची उसले अमात्यहरूलाई बोलाउन पठाई उनीहरू समक्ष आफ्नो विचार यसरी प्रकट गरे— "मलाई मुख धुनको लागि पानी दिने एक सेवक मिलाईदिनु । अनि नित्य कर्म गर्नको लागि शौचालयसम्म पुग्नको लागि एक डोरी बाँढिदिनु ।" यति भनी उसले सारथीलाई बोलाई रथ चलाउन भने । तर अमात्यहरूले राजालाई रथबाट जान नदिई उहाँलाई पालकीमा बसाई तलाऊ किनारासम्म पुऱ्याई चारौँतर्फ सुरक्षाको व्यवस्था मिलाइदिए । यति गरी उनीहरू त्यहाँबाट फर्के । राजा त्यस स्थानमा पलैटी कसेर बसी आनन्दपूर्वक आफ्नो दान कार्य बारे सोचन थाले । त्यस समय उसले आफ्नो सत्यकर्म विषयमा यसरी सोच्यो— "विभिन्न गोत्रहरू मध्ये जति पनि याचकहरूले मसँग माग्न आए, तिनीहरू सबै मेरो भित्री मन देखि प्रिय छन् । यदि ती मेरा कुराहरू सत्य छन् भने मेरा आँखाहरू पहिला जस्तै हेर्न लायक होस् । यसरी सत्य वचन प्रकट भएपछि उसलाई उसले दान दिइएको दुबै आँखाहरू भन्दा पनि महत्वपूर्ण सत्य पारमिताका आँखाहरू प्राप्त भए । फलस्वरूप राजाले पहिलाका आँखाहरू भन्दा पनि अति महत्वपूर्ण भित्री ज्ञानरूपी आँखा प्राप्त गरी आफ्नो

चित्तलाई निर्मल पार्न सके । राजाले ज्ञान रूपी चक्षु प्राप्त गरेको कुरा थाहा भएपछि जनताहरू सबै राजाको दर्शन गर्न आए । उनीहरूले राजालाई आफ्नै नगरमा लगी राज्यको भार बहन गर्न आग्रह गरे ।

बोधिसत्वले विचार गरे— मैले जति पनि दान दिएँ, त्यस दानको फल यही जन्ममा सफलता पूर्वक पाइरहेको छु । त्यसकारण मैले यी जनताहरूलाई पनि दानको महीमा सुनाउनु नै पर्दछ । यस कार्यले गर्दा उनीहरूले पनि दान दिने राम्रो संस्कार बसाउन सक्नेछन् ।

यति विचार गरी उनले जनताहरूलाई यसरी भने— "हे शिवि राष्ट्र वासीहरू हो । मलाई जुन महत्वपूर्ण गुणले भरेका आँखाहरू प्राप्त भइरहेका छन्, यसलाई हेरेर तिमीहरूले पनि दानको महिमा बुझ्ने कोशिस गर्नु । अब देखि तिमीहरूले दान नदिइकन खाने नगर्नु । हे सिवि निवासीहरू हो ! आज तिमीहरूले मेरो यस चक्षुको गुण बारे राम्ररी जानकारी राख्नु । मेरा यी आँखाहरूले धेरै टाढा टाढाका वस्तुहरू पनि देख्न सक्छन् । मैले मासुको आँखा दान दिई दिव्य आँखा प्राप्त गर्न सफल भएँ ।

यसलाई नै प्रमाण मानी तिमीहरूले आफूले सक्दो यथा सामर्थ्य दान दिई त्याग चित्त राख्ने बानी बसाल्नु । मानिसहरूको जीवनमा त्याग भावनाले ठूलो र उच्च स्थान लिएको छ । त्यागभावना राख्न सकेको व्यक्तिले मात्र आनन्दपूर्वक जीवन बिताउनु सक्नेछ ।"

यसरी समय समयमा राजाले जनताहरूलाई दानको महिमा बताउँदै जनताहरूलाई पनि त्याग भावना श्रृजना गराउन सफल भए । जसले गर्दा बुद्धत्व प्राप्तिका लागि अत्यन्त आवश्यक त्यागमय भावनाको बीऊ रोप्न सीविराजा सफल भए । ■

(साभार- 'दानपारमिता')

बुद्ध सम्बन्धी केही जानकारीहरू -

★ बुद्धको पालामा ६ प्रख्यात अबौद्ध धार्मिक नेताहरू थिए । ती हुन् -

(१) पूर्ण काश्यप	- नग्न साधु, नास्तिक
(२) मक्खली गोशाल	- नग्न साधु, नास्तिक
(३) अजित केश कम्बल	- कपालको लुगा लगाउने, पूर्ण भौतिकवादी
(४) प्रकुध कात्यायन	- नीत्यवादी
(५) संजय बेल पुत्र	- परिव्राजक, अनिशचयवादी
(६) निर्ग्रन्थ नाथपुत्र (महावीर)	- जैन धर्मको अन्तिम गुरु

(साभार- बौद्ध दर्पण)

सेरिवाणिज जातक

प्रकाश वज्राचार्य

लामो सुस्केरा हाल्दै बज्यैले भनिन्—“भैगो, अब पुग्यो । भात पकाउन जाने बेला भयो ।”

बज्यैको सेतो कपालमा जुम्मा खोजिराख्ने नातिनीले भनी—“बज्यै, मलाई पनि खेलौना किनी दिन्छु भन्नुभएको होइन ?”

“किनी दिन्छु । हत्तार के को ?”

“नाइँ । बज्यैले भने जहिले पनि त्यस्तै भन्नुहुन्छ । अस्तित्व पनि साथिहरूले लगाइराखेको जस्तो कानमा लाउने एउटा किनिदिनुस् भन्दाखेरि त्यस्तै भन्नुभयो ।” – बच्चीले मुख बिगारिन् ।

“बेचन ल्याए पो किनिदिने ।” – बज्यैले कुरा पन्छाउन खोजी ।

घरमा बज्यै र नातिनी मात्रै थिए । घर ठूलो तर जीर्ण भैसकेको थियो । केही वर्ष अगाडि त्यस घरमा अरू पनि सदस्यहरू थिए । घर राम्रो थियो—उनीहरू सम्पन्न थिए । तर समयको निष्ठुरताले उनीहरू कंगाल भएका थिए ।

त्यहिं गल्लीबाट एउटा मान्छे ठूलो भोला बोकी “हेरामोती लिनुहोस् ! हेरामोती लिनुहोस् !!” भन्दै आयो ।

बच्ची उफ्री “बज्यै ! बज्यै !! हेर्नुस् त यहाँ को आएको छ— हिरामोती बेच्ने । मलाई कानमा लाउने एउटा बज्यै !”

“आज भैगो । चाहिंदो नचाहिंदो कुरा गरिराख्छे ।”

“लिई दिनुस्न !”

बच्चीलाई तानेर काखमा राख्दै बज्यैचाहिंले भनी, “हामीसँग पैसा छ लाटी, त्यस्तो महंगो चीज किन्न ? घरमा भाँडाकुँडा, गहना केही छैन साटेर लिउँ भने पनि । पैसा भएत तैले भनेका सबैथोकहरू किनीदिन्थे ।”

“नाइँ, बज्यैले भने जहिले पनि यस्तै भन्नुहुन्छ ।” बच्चीको चित्त दुखेको थियो । फेरि च्वाट्ट भनी, “बज्यै ! बज्यै !! ढोकापछाडि राखिछोडेको पुरानो थाल एउटा छ नि, त्यहीसँग साटेर लिए हुन्न ?”

बच्चीले ज्यादैने जिद्दी गरेकीले भित्र गएर थाल एउटा लिएर आइन् । हिरामोती बेचन आउने ब्यापारीलाई बोलाई “त्यस थालको जति पर्छ, त्यही मुताबिक

बच्चीलाई हिरामोती दिनुस्” भनिन् । ब्यापारीले थाल लियो । पछाडिपट्टि नडले कोट्याएर हेर्दा भित्र पहेंलो भएको पायो । कसिमा घोटी जाँच्यो—सुनकै थियो । त्यस लोभी ब्यापारीले “बिचार गरे— “यो सुनको थाल एउटा सितै लिनपाए !?” उनले थाल फाल्दै भने— “यस्तो पुरानो थाल पनि कसैले लिन्छ ? यसको त एक पैसा पनि पर्दैन ।” अनि आफ्नो बाटो लागे भैं अगाडि बढे उनी ।

बच्चीलाई रून आयो । केही पनि दिएन भैहाल्यो, थालै फालेर किन जानु पर्ने ! ? बच्चीको मन राख्न नसक्ने बुढीले आँखामा पनि आँशुका दुई थोपा देखिन थाले ।

केही छिनपछि अर्को पनि एकजना ब्यापारी त्यसरी नै हिरामोती बेचन आयो । बच्चीले फेरि बज्यैलाई पिर्नथाली, बज्यै ! बज्यै ! ! यो मान्छेलाई थाल दिएर कानमा लाउने लिई दिनुस्न ।”

“अधिकोले भनेको सुनेन यो थालको एक पैसा पनि आउँदैन भनेर ? यसले पनि के साटेर लेला र ?”

“अघि आउने मान्छे हेर्दा नै लुच्चा जस्तो छ, खराब जस्तो छ । बज्यै, यो मान्छे त असल देखिन्छ । यसले थालसँग साटी जे भएपनि देला जस्तो छ ।”

बच्चीको मन राख्न बज्यैले त्यस नयाँ ब्यापारीलाई बोलाएर थाल देखाइन् । ब्यापारीले राम्ररी कसिमा घोटेर हेर्यो । थाल सुनकै रहेछ ।

“बज्यै यो थाल म साटेर लिन सकिदैन । यसको लाख रूपैयाँ पर्छ । यो सुनको थाल हो !”

ब्यापारीको कुरा सुनेर बज्यैचाहिं र बच्ची दुबै पक्क परे । धेरै समयसम्म पत्यारै लागेन उनीहरूलाई । बल्ल एकछिनपछि बज्यैचाहिंले भनिन्, “बाबु । अघि आउने ब्यापारीले यो थालको एक पैसा पनि पर्दैन भनेर फालेर गयो, तपाईंले भने यसको मूल्य लाख रूपैयाँ पर्छ भन्नुहुन्छ । तपाईंकै पुण्यले यो थाल सुनको भयो होला । यो थाल तपाईंकै हो । तपाईंनै राख्नुहोस् । तपाईंलाई जनि मन छ, त्यति दिनुहोस् ।”

“मेरो थैलोमा पाँच शय रूपियाँ छ । पाँच शयकै

सामान छ । सबै तपाईंले लिनुहोस् । मलाई यो तराजु, थैलो र नदी तरेर जान आठ कार्षापण (त्यसबेलाको पैसा) दिनुहोस् ।”

बुढीले सुनको थाल त्यस असल व्यापारीलाई दिई पठायो । नातिनीलाई एकचाटि हेरिन् । बच्ची खुशी हुँदै हिरामोती हातमा लिएर हेरिन् । उनीहरूको दिन फेर्ने भइसकेको थियो ।

त्यसैबेला अधिको लोभी व्यापारी फेरि आइपुगे । उनले भने, “ल भैगो बुढी । तिम्री नातिनी रोएकी मैले हेर्न सकिन । अधिको थाल ल्याऊ । केही पैसा दिएर लिउंला ।”

त्यस व्यापारीदेखि रिसाएकी बच्चीले हप्काइन्, “लाज पनि छैन ? तिमिले त थालको एक पैसा पनि पर्दैन भनी मिल्काएर गएको थियो । अर्को एकजना व्यापारीले हामीलाई हजार रूपियाँ दिएर लागिस्क्यो ।”

थाल लग्यो, त्यो पनि हजार रूपियाँले ! ! लोभी व्यापारीको होशै उडेरजस्तो भयो । आफ्नो हातमा परिसकेको लाख रूपियाँ मोल पर्ने थाल उम्कियो । सही नसक्नु भयो उनलाई । ऊ रन्ठिनियो । उसको धुत्याईको यत्रो मोल ! त्यही सुनको थालको सम्भनाले ऊ पागल जस्तै भयो ।

आफूले लगाइराखेको लुगा त्यहिं फुकालि हातमा आफ्नो तराजुको डण्डी समाती त्यस व्यापारीलाई कुटेर भएपनि थाल कोस्छु भनेर दगुच्यो ।

थाल लिएर जाने व्यापारी अन्धपुर नगर छाडी आफ्नो सेरिय देश फर्कन एउटा डुंगामा बसी नीलवाहिनी नदी तरिरेहको देख्यो त्यस लोभी व्यापारीले । चारैतिर हेच्यो— अर्को डुंगा त्यहाँ थिएन । सही नसक्नु भयो उनलाई—दाँत भिँचेर हातमा लिइराखेको डण्डीले नदी तरिराख्ने व्यापारीलाई हिकाई पठायो, तर लागेन ।

सुनको थाल लिई डुंगामा बसी आफूदेखि धमाधम परतिर गइराख्ने व्यापारीलाई हेदै भनभन रिसाई बस्यो— त्यो लोभी व्यापारी । नदीको किनारमा बसेरै औंला ठड्याएर पागल जस्तै कराए ऊ— “तिमीलाई बाँकि राख्ने छुइन मैले !” कराउँदा कराउँदै उनको मुखबाट रगत भर्लक्क निस्क्यो । त्यहिं लड्यो । उनलाई चारैतिर अँध्यारो भएर आयो । तैपनि उनको मनमा

एउटै मात्र कुरा उठिराख्यो—तिमीलाई बाँकि राख्ने छुइन मैले... तिमीलाई बाँकि राख्ने छुइन मैले तिमीलाई बाँकि राख्ने छुइन मैले... ।

लोभी व्यापारीले त्यहिं नै आँखा चिम्ले ।

यस कथामा कञ्जुस व्यापारी देवदत्त हो; अनि असल सुनको थाल लिएर जाने व्यापारी बोधिसत्व हो ।
(साभार- जातक कथा)

आमा को हुन् ?

अञ्जान

आमा भगवान् हुन् — पैसामा किन्ने कोशिस नगर ।

आमा सहनशीलताकी प्रतिमूर्ति हुन् गिज्याउने नगर ।

आमा ईश्वर हुन् — दर्शन गर्न सिक

आमा मायाकी खानी हुन्

मायाको अर्थ बुझ्न सिक

आमा शिक्षाकी प्रथम गुरु हुन्

आर्जन गर्न सिक

आमा संसारमा हिंड्न सिकाउने गुरु हुन्

सभ्यता पूर्वक हिंड्न सिक

आमा सृष्टिकर्ता हुन्

बिबाह पछि दुश्मन नबन

आमाकोआँसु सबभन्दा ठूलो पाप हो

चित्त कहिल्यै नदुखाऊ

आमा आदर्शकी प्रतिमूर्ति हुन्

आशीर्वाद थाप्न नचुक

आमा कल्याणकी देवी हुन्

पूजा गर्न नभुल

आमा कर्तव्यकी मुहान हुन्

रीतिरिवाज मान मर्यादा

सिकन कञ्जुस नगर

आमा सर्वगुणी हुन्

तीर्थ गर्न नभुल

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरूज्झन्ति तेसं वूपसमो सुखो

जन्म :

वि.सं १९९५ भाद्र ३ कृष्ण पक्ष
अष्टमी, शुक्रवार

दिवंगत :

वि.सं. २०७६ माघ २१ गते
शुक्लपक्ष दशमी मंगलवार

दिवंगत बालकुमारी शाक्य

हाम्री ममतामयी, अनन्त गुणवान् जन्मदाता आमाको दुःखद् निधनमा हामी सपरिवारप्रति सहानुभूति प्रकट गर्नुभई समवेदना व्यक्त गर्नुहुने सम्पूर्ण नातेदार, इष्टमित्र, छर-छिमेकी, कल्याणमित्र एवं भन्ते गुरुमांहरू लगायत अन्य संघ संस्थाहरू तथा उपचारमा संलग्न चिकित्सकहरू समेतलाई हार्दिक कृतज्ञता सहित साधुवाद व्यक्त गर्दछौं । साथै उहाँको पैतालिासौं दिनको पुण्यतिथिमा सुगति एवं निर्वाण हेतु प्राप्त होस् भनी हार्दिक श्रद्धाञ्जली, अर्पण गर्दै पुण्यानुमोदन गर्दछौं ।

छोरा :

बुहारी :

कमल - महालक्ष्मी शाक्य
प्रदिप - मिना शाक्य
सुदिप - सुशमा शाक्य

छोरीहरू :

सुश्री ज्ञानु शाक्य, श्रीमती पद्मा शाक्य

नाती :

नाती बुहारी :

उज्वल शाक्य - स्नेहा शाक्य

प्रमेश शाक्य, सुबोध शाक्य, संचित शाक्य

नातिनीहरू :

प्रमिना शाक्य, स्मिता शाक्य, एलिशा शाक्य, सुप्रिया शाक्य लगायत
समस्त शाक्य परिवार, धरान-१५, सुनगाभा मार्ग, नेपाल ।

वासना तृप्ति

नरेन्द्रनाथ भट्टराई

आकाश र जमीन, अकाश र समुन्द्र, अकाश र डाँडो जोडिएको ठाउँ, क्षितिजलाई देखेर अकाश भेट्टाउँछु भनेर हिँड्नु र सांसारिक भोग वासनाबाट तृप्त हुनु, शान्ति पाउन खोज्नु उस्तै हो ।

पौराणिक कालमा ययाती भन्ने एकजना चक्रवर्ती राजा थिए । यी राजा पराक्रमी हुनुका साथै अति भोगि पनि थिए । यिनका अनागिन्ती पत्नी थिए । यिनका एकसय वटा त छोरा थिए । राजा बूढा हुँदै गए, शक्ति क्षीण हुँदै गयो तर भोग वासनाको इच्छा चाहिँ घट्नुको सट्टा भन्भन् बढ्दै गयो । फेरि युवक हुन पाए तृप्त हुने गरी भोग वासनामा डुब्ने इच्छाले यसको उपाएको सोधपुछ गर्न थाले । यमराजको उपासना गरेमा जवान हुन सकिने कुरा सुनेर यमराजको उपसनाको लागि कडा तप गर्न थाले । यमराज खुशी भएर प्रकट भए ।

राजाले जवान हुन पाऊँ भन्दा यमले भने— “तिम्मा सयजना छोरोमध्ये कसैले तिम्रो वृद्धावस्था ग्रहण गरेर आफ्नो उमेर दिएमा तिम्री जवान हुन सक्छौँ ।” तत्पश्चात राजाले आफ्ना सय छोराहरूलाई पालैसँग बोलाएर सोधे । कोही पनि राजी भएनन् । कान्छा छोरा पुरुले यो सबै चर्तिकला देखेर भोग वासनाको अतृप्त इच्छाले मानिसलाई सताउँने कुरा बुवाकै हालतबाट राम्ररी बुझिसकेका थिए । १५ वर्षका कलीला उमेरका ती कान्छा छोरोले आफ्नो उमेर बुवालाई दिएर वृद्धावस्था ग्रहण गर्न अग्रसर भए । राजाले पुनः सय वर्षको आयु पाएर भोग विलासमा ब्यस्त रहे । पुनः पुनः यमको उपासना गर्दै गए । यमले पनि तिम्रा कान्छा छोरोले जति पटकसम्म तिम्रो वृद्धावस्था लिन्छन् त्यति पटकसम्म तिम्री युवा भएर भोग भोग्न पाउँछौँ भने । भनिन्छ, सय पटकसम्म ययातीले युवास्था प्राप्त गरेर भोग वासनामा डुबे तर पनि अतृप्तको अतृप्त नै हुन गए । ■

Penetrative Insight

Venerable Mahasi Sayadaw

Mind and matter or the truth of suffering, should be seen as impermanent, suffering or not self. Every time they are seen thus, there is no chance for craving to make its appearance. Thus there is liberation from craving and clinging. It is called knowing the truth of origination by abandonment (paha nabhisamaya), though not by realization. Every time, mind and matter becomes the subject of one's awareness, one is free from ignorance (avijja) that could lead one to the wrong path. Being free from ignorance, one is free from the suffering of mental formations. (Sankhara) and consciousness (vinnana).

This is the temporary Cessation of suffering (tadanga nirodha sacca). This temporary cessation is realised by insight at every instant of noting, but not as its object of contemplation.

Things hidden behind heavy curtains or thick walls become visible when these barriers are removed. Likewise the Four Noble Truths are veiled behind ignorance, which takes notice of what is unreal and ignores that which is real. By developing the Eight fold Noble Path through the practice of meditation, truths that were previously unknown are revealed by the insight knowledge of the Noble path. When ignorance has been dispelled, the Noble Truths become clear by means of penetrative insight.

(Source: Discourse on the Wheel of the Dhamma)

“सब्व पापस्स अकरणं, कसलस्स उपसम्पदा, सच्चित्त परियोदपनं एतं बुद्धान सासनं”

अर्थ- कुनै प्रकारका पापकर्म नगर्नु, कुशल (राम्रो) काम गर्नु र आफ्नो चित्तलाई परिशुद्ध राख्नु ।

Not to do Evil, To Cultivate Merit, To Purify One's Own Mind.

भावार्थ- पाप कर्म नगर्दैमा पुग्दैन र कुशल कर्महरू मात्र गरेर पनि पुग्दैन । मुख्य कुरो त आफ्नो चित्त शुद्ध हुनुपर्छ ।

- बुद्धको मूल शिक्षा This is Teaching of the Buddha

अश्वघोष भन्तेको सम्झना

✍ माधवी गुरूमां

यता हेरें छैन उता हेरें छैन
 मैले कहिं पनि भेट्टाउन सकिन
 संघाराम विहारमा पनि छैन
 ध्यानकुटी विहारमा पनि छैन
 अश्वघोष भन्तेलाई खोजी हिँडें
 आखिर उहाँलाई भेटें कर्णदीपमा
 तर पहिला जस्तै हाँस्नु भएन बोल्नु
 भएन ।
 सदाको लागि आँखा चिम्लनु भयो ।
 बुद्ध शिक्षाको माध्यमबाट
 समाज सुधार गर्न रूचाउनु हुने
 हाम्रो समाजको लागि विद्वान होइन
 असल मानिसको खाँचो रहेको जनाउने
 भन्ते तपाईंको ज्ञानवर्द्धक प्रवचन
 सुन्ने रहर अब्ब बाकी छन्
 तपाईंको परलोक जीवनको
 सुख र निर्वाण कामना गर्दै
 पुण्यानुमोदन गर्दछौं ।

धर्मकीर्ति विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना

क्र. सं.	वि.सं. २०७६	बुद्धपूजा गर्नुहुने गुरुमांहरू	प्रवचन गर्नुहुने गुरुमांहरू
१	माघ १९ गते, आइतवार, अष्टमी	खेमावती	खेमावती
२	माघ २६ गते, आइतवार, सिपुन्हि	त्यागवती	धम्मवती
३	फाल्गुण १ गते, विहिवार, संक्रान्ति	त्यागवती	दानवती
४	फाल्गुण ४ गते, आइतवार, अष्टमी	केशवती	केशवती
५	फाल्गुण ११ गते, आइतवार, औंशी	त्यागवती	त्यागवती

धर्मकीर्ति पत्रिकालाई सहयोग

उपासिका हेरादेबी तुलाधर न्यत, तुंछ्यै गल्लीबाट धर्मकीर्ति पत्रिकालाई
 रु. १०००/- (रु एक हजार) चन्दा सहयोग प्रदान गर्नुभएको छ ।

धर्मकीर्ति पत्रिका चन्दा दाताको सुस्वास्थ्य एवं निरोगी र उत्तरोत्तर प्रगति
 कामना गर्दै साधुवाद व्यक्त गर्दछ ।

⊛ “सारा संस्कार दुःख हो” (अर्थात् जे जति उत्पन्न हुन्छन्, ती नाशवान् हुनुको कारणले दुःख नै हो) । यस (सत्य) लाई जब कोही व्यक्ति प्रज्ञा (विपश्यना) द्वारा देख्दछ (थाहा पाउँदछ), तब उसलाई सबै दुःखबाट निर्वेद प्राप्त हुन्छ (अर्थात्, दुःख क्षेत्रप्रति उसको भोक्ताभाव टुट्दछ) । यो विशुद्धि (विमुक्ति) को मार्ग यस्तो छ । - धम्मपद

गज्याःम्ह भौमचा मालेगु ?

✍ सुनिता मानन्धर

मांअबुपिंसं सदां इच्छा याइ, थः सन्तानतयसं सदां याउँक जीवन हनेमा । इमिसं गब्लें दुःख मसीमा । सुख शान्तिं जीवन हनेमा । उकिं म्हयाय् मचा बी त्यलकि मांअबुया नुगलय् ग्याः चिकुं थाय् काई । गज्याःगु छैय् लाइगु खः ? न्हूगु छैय् गथे यानाः च्वनी । म्हयाय्या लागिं जक मखु । काय्या ब्याहा त्यइ । अबलय् नं मांअबु सचेत जुइ । थःगु छैय् वइम्ह भौमचा भिंम्ह लायेमा । बांलाःगु संस्कार दुम्ह जुइमा । छै यानाः नये सःम्ह जुइमा । बांलाक व्यवहार सःम्ह । थःगु छैय् सुख शान्तिं हने फुम्ह जुइमा धइगु कामना याई । उकिं फयांफछि, थम्हं धयाथे ज्याःम्ह । बांलाक व्यवहार सःम्ह । बांलाःगु संस्कारय् ब्वलंम्ह । शिक्षित, भिंम्ह, भमचायात दुकाइ ।

भौमचा जुइम्ह जक मखु । वया मांअबु नं शिलवान् माली । छैजःया इतिहास पुइकी । थःथिति सकसिकें न्यनेकने यायेगु याइ । सकसिगु पाखें सकारात्मक विचाः वइ । अले थम्हं धयाथें जाःम्ह भमचा दत । थःगु नुगः नापं ज्वःलाःम्ह । कुल वंश नं बांलाःम्ह जुल धाःसा सम्पन्न शिक्षित कथं काइ । मन चंचं धाइ । लसतां भय् बी । नुगलनिसें दंग जुइ । मेपिनि स्वयां भिंम्हं भमचा थःगु छैय् वइगु जुल धकाः थुगु खँ सकसितं वयवय् याइ । थःथिति जःलाखःला पासाभाइ सकलसितं भवय् नकी । लसतां भूमि पलाः तइमखु । थुकथं मनय् लसताया स्वां ह्वयेकी । भमचा थःगु छैय् उम्ह भमचाया व्यवहार थम्हं धयाथें मजुइयः । संस्कारी छैजःया म्हयाय्मचा । संस्कार बांलाक मथूम्ह जुइयः । शिक्षित भमचां अशिक्षित कथं व्यवहार नं यायेयः । स्वभाव चहःपहः असभ्य जुइयः ।

बुद्धकालया अनाथपिण्डक महाजन । तथागत बुद्धया उपासक खः । दायकय् अग्रज उपासक नं खः सकलें नापं मिले जुयाः च्वनेफुम्ह । सकसियां नुगलय् च्वने फुम्ह । धनञ्जय सेंठ नं बुद्धकालया तथागतया उपासक खः । तथागत बुद्धप्रति अतिकं श्रद्धा दुम्ह । वया म्हयाय् सुजाता खः । सुजाता व विशाखा महाउपासिका तःकेहें । अनाथपिण्डक महाजन थः काय्या लागिं भमचा मायेकल । धनञ्जय सेंठ तथागतप्रति श्रद्धा दुम्ह उकिं थःपिनि कुल नापं मिले जूम्ह भमचा लुल । अनाथपिण्डकं सुजातायात थः भमचा यायेगु पाय्छि तायेकल ।

सुजाताया ब्याहा वया कायनापं यानाबिल ।

विशाखा व सुजाता छगू हे कुलयापिं । अयनं इपिं निम्ह तः केहेंया व्यवहार पाः । सुजाता सुविनीत मजू । वं थः माजुबाजुयात जक मखु थः भाःतयात तकं वास्ता मयाः । सुयातं मान सम्मान याइमखु । सुनां धाःगु खँ नं मन्यं । थः हे सर्वेसर्वा कथं जुइगु । अतिकं तंगुलु । उलि जक मखु । वया बोली बचन नं बांमलाः छैय्च्वपिं सकसितं ब्वः बिया जुइगु । अफ्क दायेत तकं लिफः स्वइमखु । थम्हं यायेमाःगु कर्तव्य गुबलें नं पूर्वकीमखु । अतिकं उच्छुंखल स्वभावयाम्ह ।

अनाथपिण्डक महाजनया छैय् तथागतया लागिं सदां सत्कार या । सदां थें छन्हु भिक्षु संघ नापं तथागत अन विज्यात । सकलें मुनाः तथागतया उपदेश न्यनाच्वन । तर सुजाता तथागतया न्हयःने मवं । वं उपदेश नं मन्यं । व थःगु छैया च्यः तनापं हाला जुल । इमित ब्वः बियाच्वन । व हाःगु सः तथागतं नं ताल । तथागतं न्यना विज्यात । छुकिया हाःसः थ्व ? अनाथपिण्डक महाजनं धाल, 'भन्ते जिमि भौमचा सुजाताया सः खः । व अतिकं दुर्विनित । वं न बुद्धया आदर याः, न भिक्षु संघया आदर याः । वयाके भ्याः भचा हे श्रद्धा मदु ।'

सुजाता संस्कारी छैय् ब्वलंम्ह म्हयाय्मचा खः । छम्ह गुणवान शिलवान सेंठया म्हयाय्मचा खः । उकिं अनाथपिण्डक महाजनं सुजातायात भौमचा कथं ल्यल । तर सुजातायाके न श्रद्धा दु, न शील हे । थःगु मनं खं थें जाःम्ह भौमचा महाजनं लुइके मफुत । बौ शीलवान जुल, तर म्हयाय् शीलवान जुइ मफुत ।

छै धस्वाकेत मिसा व मिजं निम्हेसियां कृतः यायेमाः मिसां छैयात स्वर्ग नं यायेफु, पाःताः नं दयेकेफु । गुगु छैय् मिसां माजुबाजुपित मान सम्मान याइ । उगु छै स्वर्ग थें जुइ । तर थौं माजुबाजुपिं बोफ्क ताई । उकिं इपिंनापं हने मालकि दुःख ताइ । उमिंनापं च्वनेगु नर्कय् च्वना थें तायेकी । उकिं इमित बृद्धाश्रमय् वाये यकी । थः जक याउँक च्वनी । छखा हे छैय् नापं च्वसां नं गुबले खँ मिले जुइमखु । छम्हं मेम्हेसित नागःतुगः याः जुइ । थुकिं यानाः काय् वा भाःत जूम्हेसिया छयं स्याइ । वं मांअबुया खँ न्यनीमखु । कलाः या खँ सत्यकथं

तायेकी । अबल्य् वं थः मांअबुपिंत बोभ् तायेकी । अले इमित वाये यंकी । अभ् इमिगु हत्या यायेत तकं लिफः स्वइमखु ।

मौद्गल्यान महास्थविरं नं थःगु न्हापाया जन्मय् थुकथं व्यवहार याना विज्यात । न्हापाया जन्मय् वय्कः छम्ह याकः काय् । मिखां मखंम्ह मांया अतिकं यःम्ह । मांया सेवा सत्कार याना च्वनाच्वंम्ह । मिखां मखंम्ह मांया मिखा । अतिकं गुणवान् ।

छन्हु मांया करं वं ब्याहा यात । ब्याहा लिपा वं थः कलाःया खँ न्यन । थःमां वयात बोभ् जुल । उकिं थः मांयात वं जंगलय् वाये यंकल । वयात दायेगु तकं यत । थः माजुवाजु व भाःतयात अनादर याःगु मेगु घटना नं न्हयथने । थ्व श्रावस्ती नापसंया खँ खः । अन छम्ह उपासक दु । व अतिकं श्रद्धालु प्रसन्नशील । तर वया कलाः अश्रद्धालु । अवंशंन्न तंगुलु । वं सदा थः माजुवाजुयात अपमान याइ । तमं भाःतयात म्हुतुवाइ ।

भौमचां सदा कुलवंशया रक्षा यायेमाः । कुल वंशय् न्हयानाच्वंगु कुशल कर्मयात निरन्तरता बीगु थ्व वया कर्तव्य खः । तर उकथं व्यवहार मयाइपिं भौमस्त नं दु । थ्व बाराणसीया घटना खः । अन महाजन महाभोगी ब्राह्मण छम्ह दु । व अतिकं दानी । श्रवणं ब्राह्मणयात जक मखु, दुःखी ब्यापारी वःसा दान बीगु । छकः व छैयंनं पिहां वनेमाल । वं थम्हं यानाच्वंगु ज्याया भाला थः कलाःयात बिल । भाःतम्ह पिहां वन । कलाम्हं दान विधि स्यंकाविल । आश्रय माःवःपिंत आश्रय मबिल । याचक पिंत लाक्वपाक्व धाल ।

मांबौ लिपा कुलवंश भौमचाया ल्हातय् लाई थौया भौमचा कन्ट्य्या माजु । कुल वंशया रक्षा याइम्ह भौमचा माली । तर न्हयाबलें समभदार भौमचा हे जुइ

नं धाये फइमखु । भौमचां यानाः ल्वापुं थाय् कायेफु । मतभेद व्वलनेफु । थ्व परापूर्व कालनिसें न्हयानाच्वंगु नीति खः । ■

भिकाः खनादीत इनाप

(भूल सुधार)

धर्मकीर्ति पत्रिका वर्ष ३७ सिपुन्ही, अङ्क १०,
पाना ल्याः १० स क्वय् उल्लेख जूथें भिकाः
खनादीत इनाप याना -

दितंगत जहान पद्मधर तुलाधर

(बूगु दिं. : वि.सं. १९९० भदौ ५ गते
मदुगु दिं. : वि.सं. २०७५ फागुण २२ गते)

जहान- हेरादेबी तुलाधर

न्यत तुं छयें गल्ली, यें

काय्पिं : भौपिं :

गौतमधर तुलाधर - प्रतिभा तुलाधर

चन्द्रधर तुलाधर - अनिला तुलाधर

म्याय्पिं : जिलाजपिं :

मन्दिरा लक्ष्मी सिन्दुराकार - पुष्प रत्न सिन्दुराकार

मनहरा लक्ष्मी तुलाधर -

छय्पिं : छय्भौपिं :

प्रबुद्ध धर तुलाधर -

सुनित रत्न तुलाधर - जुलियाना सिन्दुराकार

सुबिन रत्न तुलाधर - नबिना सिन्दुराकार

सुजन रत्न सिन्दुराकार -

- सं. धर्मकीर्ति पत्रिका

बुद्ध सम्बन्धी केही जानकारीहरू -

- ★ बुद्धको पालामा ५ ख्यातिप्राप्त निर्ग्रन्थहरू (=जैन मतालम्बीहरू) बुद्धको शरणमा आएका थिए -
(१) वप्प शाक्य (बुद्धको काका) (२) अभय राजकुमार (विम्बिसारको छोरो)
(३) असिबन्धक पुत्र (४) सिंह सेनापति (बैशालीको सेनापति) (५) उपालि गृहपति
- ★ निर्ग्रन्थनाथ पुत्र (=महावीर) को देहान्त बुद्ध परिनिर्वाणको २६ वर्ष अघि (ई. पू. ५०९ मा) ७२ वर्षको उमेरमा पावामा भएको थियो ।
- ★ तलका भिक्षुहरू, ६ वर्गिय भिक्षुहरू, जोकि सँगै भिक्षु बनेका थिए, बुभिन्छन् -
(१) पाण्डुक (२) लोहितक (३) मैत्रीय (४) भुम्मजक (५) अस्सजीत (६) पुनर्वसु

(साभार- बौद्ध दर्पण)

धर्मकीर्ति विहार

गतिविधि

(१२१ औं कक्षा)

२०७६ माघ १८ गते

अंगुत्तर निकाय

प्रस्तुती- सूर्य काजी शाक्य

विषय- सब्रह्मक सूत्र

देवदत्त वग्गो, तिक निपात

गएको हप्ताको सब्रह्म सूत्रको बाँकी अंशलाई यो कक्षामा प्रा. मदन रत्न मानन्धर ज्यूले स्पष्ट व्याख्या गरि दिनु भयो ।

मैत्री करूणा, मुदिता र उपेक्षा यी चार गुणले सम्पन्न हुनु भएका मातापिता सन्तानहरूको निमित्त ब्रह्मा समान हुन । सन्तानहरूको पालन पोषणको साथै उचित शिक्षा(ज्ञान) दिएर हुर्काउने हुँदा माता पिता नै पहिलो गुरु हुन् । यी मातापिता आह्वान योग्य छन् र उहाँहरू सन्तान प्रति धेरै अनुकम्पा राख्ने हुन् ।

यी गुणहरूले सम्पन्न मातापितालाई बुद्धिमान ति सन्तानहरूले नमस्कार गर्नु पर्दछ, सत्कार गर्नु पर्दछ । अन्न (उचित आहार), औषधि उपचार, वस्त्र र उचित सयनासनद्वारा सेवा सुश्रुशा गर्नु पर्दछ ।

खुट्टा मिचेर, नुहाई दिएर, खुट्टा धोइ दिएर सेवा गर्नु पर्दछ । मातापिताको उचित सेवा सत्कार गर्ने सो बुद्धिमान पण्डित (छोरा छोरी) लाई यसलोकमा सवैले प्रशंसा गर्दछ र मृत्यु पछि स्वर्गमा पनि आनन्दित हुन्छ ।

२०७६ साल, माघ २५ गते, शनिवार

प्रवक्ता- देवकाजी शाक्य

प्रस्तुती- राज भाइ तुलाधर

दण्डवग्ग

हिरी निसेधो पुरिसो, कोचि लोकस्मि विज्जति ।

यो निन्दं अपबोधेति, अस्सो भद्रोकसामिव ॥

दुष्कर्म गर्नमा लज्जा मान्ने व्यक्ति यो संसारमा थोरै मात्र हुन्छ, तालिम प्राप्त असल घोडाले आफुलाई कोडाबाट बचाए जस्तै उनीहरूले आफुलाई निन्दित हुनबाट बचाउँछन् ।

अस्सो यथा भद्रो कसा निविट्ठो, आतापिनो संवेगिनो

भवाथ ।

सद्भाय सीलेन च नीरियन च, समाधिना धम्मविनिच्छये न च ।

सम्पन्नविज्जाचरणा पतिस्सता, जहिस्सथ दुक्खभिदं अनप्पकं ॥

जसरी एउटा तालिम प्राप्त घोडा कोडाको स्पर्श मात्रैलेपनि सवेदनशील हुन्छ, त्यसरी नै भवचक्रको त्रासबाट संवेग जगाउ । श्रद्धा, शील, वीर्य, समाधि र धर्मविनिश्चयले युक्त भइ विद्या र आचारणमा सम्पन्न होउ । अनि सधै स्मृतितवान भएर दुःखचक्रबाट मुक्त होउ ।

एकचोटी आनन्द भन्तेले एकजना मार्दै हिंडिरहेको केटालाई श्रामणेरे बनाउनु भयो । उसले आफ्नो भुत्रो लुगा र मान्ने थाल एउटा रूखको कापिमा राखिदियो। भिक्षु भएपछि उसको नाम पिलोतिकतिसस भयो । उसलाई भिक्षु जीवन वेला वेलामा नियास्रो लाग्दथ्यो र फर्कन मन हुन्थ्यो । यस्तो वेलामा उ रूखमा राखेको पुरानो लुगा र थाल हेर्न जाने गर्दथ्यो र फर्कन हुँदैन भनेर आफ्नो मनलाई संभार्नुपर्दथ्यो । यसो गर्दा गर्दै उसलाई अनित्य, दुःख, अनात्मको बोध हुन थाल्यो र केही समय पश्चात अर्हत भयो । त्यसपछि उ रूखमा जान छोड्यो । अरू भिक्षुहरूले उसको बारेमा भगवानकहाँ भन्न जाँदाखेरि वहाँले पिलोतिकतिसस अर्हत भइसकेकोछ भन्नु भयो र माथिको गाथाहरू व्यक्त गर्नुभयो ।

उदकं हि नयन्ति नेत्तिका, उसुकारा नमयन्ति तेज्जं ।

दारुं नमयन्ति तच्छका, अत्तानं दमयन्ति सुब्बता ॥

किसानले कुलो खनेर आफुलाई चाहिएको ठाउँमा पानी लैजान्छ, बाणकारकले बाणलाई सीधा गर्दछ,सिकर्मीले काठलाई आफुलाई चाहिए जस्तै बनाउँछ । यसरी नै धर्मनिष्ठा, प्रज्ञावान् व्यक्तिले आफैलाई दमन गर्दछ ।

सुख श्रामणेरे सारिपुत्र भन्तेसंगै भिक्षाटनमा गइरहेको वेला उसले किसानहरूले खेतमा कुलो बनाएर पानी लगीरहेको, बाण बनाउनेहरूले आफ्नो बाण सीधा पारीरहेको, सिकर्मीहरूले गाडाको चक्का आदि

बनाइरहेको देख्यो । श्रामणेरले भन्तेसंग यस्तो निर्जीव चीजहरूलाई पनि आफुले भने जस्तो पार्न सकिन्छ भनेर सोध्दा भन्तेले सकिन्छ भन्नुभयो । यदि त्यसो हो भने म पनि आफ्नो मनलाई अवश्य नै नियन्त्रण गर्न सक्नेछु भनेर विपश्यना ध्यान गर्न थाल्यो छिट्टै नै उ अर्हत हुन सफल भयो । सुख श्रामणेरकै सिलसिलामा भगवानले माथिको गाथा व्यक्त गर्नु भयो ।

जरावग

को नु हासो किमानन्दो, निच्चं पज्जलिते सति ।

अन्धकारेण ओणद्धा, पदीपं न गवेसथ ॥

हाँस्ने किन ? आनन्द मनाउने किन ? जब कि संसार सधै दन्दन हाँस्ने किन ? आनन्द मनाउने किन ? जब कि संसार सधै दन्दन बलिरहेछ । अन्धकारले सबैतिर छोपि सक्दा पनि प्रकाश किन खोज्दैनौ ?

श्रावस्तीमा सातदिन सम्म एउटा पर्व चलिरहेको बेला त्यहाँका पांच सय महिलाहरू रक्सी खाएर मात्तिएर बसे । यो देखेर लोग्नेहरूले उनीहरूलाई पीटे । केही दिन पछि उनीहरू विशाखा उपासिकासंग भगवानको प्रवचन सुन्न भनी गए, तर सानो सानो रक्सीको भांडाहरू पनि लुगाभित्र लुकाएर लगे । विहारमा पुगेपछि उनीहरूले रक्सी सबै खाए र भगवानबाट प्रवचन हुनु भन्दा अगाडि नै रक्सीबाट लडिएर नाचन गाउन थाले । मारले यो देखेर उनीहरूलाई अभ्र बढी उत्तेजित पारी दिए । मारको समेत हात देखेपछि भगवानले उनीहरूलाई निभाउन उपदेश दिनु भयो, साथै माथिको गाथा पनि व्यक्त गर्नु भयो । उपदेशको अन्तमा ती महिलाहरू सबै श्रोतापन्न भए ।

पस्स चित्तकतं बिम्बं, अरूकायं समुस्सितं ।

आतुरं बहुसङ्कप्पं, यस्स नत्थि धुवंठिति ॥

बाहिरबाट राम्रो देखिने यो शरीरलाई हेर यसभित्र पीडा, रोग र क्लेश मात्रै छ । वास्तवमा यो शरीर न स्थायी छ न सुन्दर छ ।

राजगृहमा सिरिमा नाम गरीएकी ज्यादै राम्री गणिका थिइन् । तिनीले हरेक दिन आठ जना भिक्षुहरूलाई खाद्यवस्तु दान दिने गर्थिन् । सिरिमाको सौन्दर्यको बयान सुनेर एकजना तरूण भिक्षु तिनीलाई हेर्न लालायित भए । अर्को दिन त्यो भिक्षु अरू भिक्षुहरूसंगै सिरिमाको घरमा गए । सिरिमा त्यो दिन विरामी थिइन्, तैपनि

भिक्षा दिन आए । सिरिमाको रूप देखेर त्यो तरूण भिक्षु मोहित भए । तर त्यही राती सिरिमाको मृत्यु भयो । बुद्धले सिरिमाको मृत शरीरलाई तीन दिन सम्म राख्न लगाउनु भयो । चौथो दिन भिक्षुहरू लिएर मसानमा जानु भयो । त्यो तरूण भिक्षु पनि संगै गए । मसानमा घोषणा गर्न लगाइए कि एक हजार तिरेर सिरिमालाई प्राप्त गर्न सकिने छ । एक हजार त के सित्तैमा पनि कसैले लिन चाहने । बुद्धले सबैलाई शरीर भनेको अन्ततोगत्वा नासवान नै हुन्छ भनेर उपदेश दिनु भयो र माथिको गाथा व्यक्त गर्नु भयो । उपदेशको अन्तमा त्यो तरूण भिक्षुले श्रोतापत्ति फल प्राप्त गरे ।

अभिधर्म - ८

२०७६ फागुन ३ गते, शनिवार

प्रवचक- भिक्षु पञ्जासार स्थविर

प्रस्तुति- उष्णीषतारा तुलाधर

यसदिन श्रद्धेय पञ्जासार भन्तेले परमार्थ धर्मको बारेमा बताउनुभयो । यसका प्रमुख कुराहरू निम्न प्रकार छन्—

आँखाद्वारा कुनै पनि बाहिरी वस्तुलाई स्पर्श गर्छौं, यो भौतिक रूप हो । मानिस पनि एक रूप तत्व हो । धर्मको भाषामा मानिसलाई नामरूप वा पञ्चस्कन्ध भनिन्छ । सूत्रमा यसलाई पञ्चस्कन्ध, आयतन, धातुअनुसार व्याख्या गरिन्छ । अभिधर्मअनुसार मानिस भनेको सम्मूर्ति सत्य हो, यसलाई परमार्थअनुसार व्याख्या गरिन्छ । रूप, वेदना, सञ्जा, संखार, विञ्जाण यस पञ्चस्कन्धको समूह नै मानिस हो । अभिधर्ममा यी पाँच तत्वलाई यसरी विभाजन गरिन्छ ।

रूप - रूप

वेदना, सञ्जा, संखार - चेतसिक

विञ्जाण - चित्त

रूप, चेतसिक र चित्त परमार्थ धर्म हुन् । रूप २८ वटा, चेतसिक ५२ वटा र चित्त संक्षिप्तमा ८९ र विस्तृतमा १२१ वटा छन् । वेदनाको कारणले नै जन्म-मरणको चक्रमा घुमिरहनुपर्ने हुन्छ । वेदनामा होश पुऱ्याउन सक्थो भने जन्म-मरणको चक्रबाट छुटकारा पाउन सकिन्छ । स्कन्ध, आयतन, धातुलाई दुःख भनेर बुझ्न सक्थो भने यसलाई निरोध गर्न सकिन्छ । परमार्थ

धर्मलाई बुझ्नसकेको खण्डमा यस संसारचक्रबाट छुटकारा पाउन सकिन्छ । परमार्थ धर्म बोध गर्नको लागि चतुरार्य सत्य, प्रतित्य समुत्पाद, त्रिलक्षण, सप्त बोध्यङ्ग धर्म, आर्य अष्टाङ्गिक मार्गमध्ये कुनै एकको अभ्यासद्वारा गर्न सकिन्छ ।

भन्तेले अभिधर्म र विपस्सना दुई बीच घनिष्ठ सम्बन्ध भएको बताउनुभई भन्नुभयो - अभिधर्म भनेको धर्मलाई विश्लेषण गरेर बुझ्ने हो तथा प्रज्ञा वृद्धि हुने विषय हो भने विपस्सना भनेको अभिधर्मद्वारा प्राप्त भएको ज्ञानलाई अभ्यास गरी आफ्नै अनुभवले बुझ्ने हो । विपस्सनाको अभ्यास राम्ररी गर्ने हो भने अभिधर्मको ज्ञान चाहिन्छ र विपस्सना भावना गरेपछि ज्ञानको स्तर वृद्धि भई परमार्थ धर्म बुझ्न सकिन्छ । परमार्थ धर्म बुझ्नको लागि लौकिक र लोकोत्तर धर्मलाई पनि बुझ्नुपर्छ ।

लौकिक

लोक + इक = लौकिक

इक = सम्बन्ध भएको

लोक (संसार) सित सम्बन्ध भएकोले लौकिक भनिन्छ । त्यसैले पञ्चस्कन्ध लौकिक धर्म हो ।

लोकोत्तर

लोक + उत्तर = लोकोत्तर

उत्तर = मुक्त भएर जाने

यस लोकबाट मुक्त भएर जाने भएकोले लोकोत्तर भनिन्छ । लोकसित सम्बन्ध नभएको, यस लोकबाट मुक्त अवस्था निर्वाण लोकोत्तर धर्म हो ।

निर्वाणको पर्यायवाची शब्दहरू धेरै छन्, तीमध्ये केहि निम्न छन्— रागक्खय, दोसक्खय, मोहक्खय, कम्मक्खय, अमृत, शून्य, विमुक्ति, निरोध, निक्लेश, असंस्कृत आदि ।

संयुक्त निकाय

२०७६ फागुन १० गते, शनिवार

प्रवचक- श्रद्धेय समित भन्ते

प्रस्तुति- उष्णीषतारा तुलाधर

यस दिन श्रद्धेय समित भन्तेले संयुक्त निकायअन्तर्गत सुसम्मुट्ट सुत्त र मानकाम सुत्तको व्याख्या गर्नुभयो, जुन यसप्रकार छ -

एकदिन भगवान् बुद्धसित एकजना देवताले

गाथाद्वारा यसरी विन्ति गरेका थिए -

“येसं धम्मा सुसम्मुट्टा, परवादेसु नीयरे ।

सुत्ता ते नप्पबुज्झन्ति, कालो तेसं पबुज्झत्तु”ति ॥

जसलाई धर्मबारे केही थाहा छैन, जोसुकैको मतमा फसेर लागिहन्छन् । ऊ सुतिरहेको छ, जागृत भएको छैन । अब उसको लागि उठ्ने समय भयो ।

भगवान् बुद्धले भन्नुभयो -

“येसं धम्मा असम्मुट्टा, परवादेसु ननीयरे ।

ते सम्बुट्टा सम्मदञ्जा, चरति विसमे सम”ति ॥

जसलाई धर्म (चार आर्यसत्य)को विषयमा ज्ञान भएको हुन्छ, जोसुकैको मतमा फस्दैन । उहाँ सम्यक् सम्बुद्धले सबै कुरा बुझेका हुन्छन्, विषम स्थानमा पनि उहाँको आचरण सम रहेको हुन्छ ।

कोही व्यक्ति चार आर्यसत्य धर्मलाई नबुझी मूर्ख भई बसेका हुन्छन् । उनीहरू अनेक वादमा लागिहन्छन्; जस्तै : विभिन्न व्रत बसेमा वरदान प्राप्त हुन्छ भनी यस्तो धर्मको पछि लाग्छन्, यसरी विभिन्न वादमा फस्दै जान्छ । राग, द्वेष, मोह भएका उनीहरूमा धर्मको आँखा खोलेको छैन, संसारको स्वभाव धर्मलाई बुझेको छैन । धर्म नबुझ्नेले लोभ, क्रोध आएमा Control गर्न सक्दैन । त्यसकारण अब परवादमा नअल्झी जागृत भई धर्म बुझ्ने समय आयो ।

जसलाई चार आर्यसत्य धर्मको विषयमा ज्ञान हुन्छ, ऊ जोसुकैको मतमा फस्दैन । जसले धर्म बुझेको हुन्छ, उसले लोभ, क्रोध आउन नदिन अभ्यास गर्छ । उहाँ सम्यक् सम्बुद्धले सम्पूर्ण कुरालाई राम्ररी बुझीसक्नुभएको छ । त्यसैले उहाँमा प्रिय-अप्रिय केही पनि छैन, जस्तोसुकै अवस्थामा पनि उहाँको आचरण समान हुन्छ ।

देवता -

“न मानकामस्स दमो इधत्थि, न मोनमत्थि असमाहितस्स ।
एको अरञ्जे विहरं पमत्तो, न मच्चुधेय्यस्स तरेय्य पारं”ति ॥

मान कामना गर्नेले आफूलाई दमन गर्न सक्दैन, चित्त समाहित नभईकन चार आर्यमार्गको ज्ञान लाभ गर्न सक्दैन । प्रमादी भई एकलै जंगलमा बसेपनि मृत्युलोकबाट पार हुन सक्दैन ।

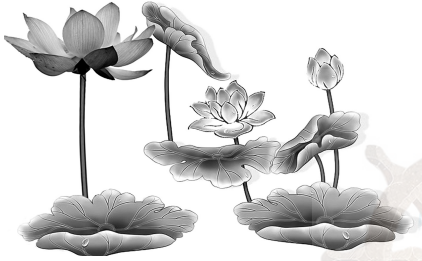
भगवान् -

“मानं पहाय सुसमाहितत्तो, सुचेतसो सब्बधि विप्पमुत्तो ।

एको अरञ्जे विहरं अप्पमत्तो, स मच्चुधेयस्स तरेय्य पारं”ति ॥

अभिमानलाई छोडी समाधिस्ट हुने, शुद्ध चित्त भएको सबै बन्धनबाट मुक्त व्यक्ति एकलै जंगलमा अप्रमादी भई वस्दा वस्दै मृत्युलोकबाट पार भएर जान्छ ।

(अभिमानी व्यक्तिहरू राग, द्वेष, मोहको कारण अप्रमादी (बेहोशी) हुने हुनाले एकलै जंगलमा बसेपनि ज्ञान लाभ गर्न सक्दैन र जन्म-मरणको चक्रमा घुमिरहनुपर्ने हुन्छ । अभिमानलाई छोडी चित्तलाई समाधिष्ट गरी अप्रमादी भई एकलै जंगलमा बसेकाहरू सबै बन्धनबाट मुक्त भई जन्म-मरणको चक्रबाट मुक्त भएर जान्छन् । ❀

जि व जिगु मन

कृष्णदेवी बज्राचार्य

छन्त जि माःथें, जितः छ माःथें
 न्ह्यागुं ज्याय् निमहं जाय्माः
 छन्त ला जिगु म्ह्य् सुंक बाय् बिया
 जितः माःसा छंत माः जुइमाः ॥
 अय् मन ! गुलि जक स्वार्थी छ ?
 जिगु ल्हाःतुती म्हुतु मिखामाखा सकतां
 छंगु च्यः जुयाः न्ह्याबलें जुइमाः
 छं ब्वःगु ज्या याय्माः दक्वं
 जितः माःसा छंत माः जुइमाः ॥
 अय् मन ! गुलि जक स्वार्थी छ ?
 छ मदय्कं ज्या तीमप्यं छुं हे
 पलाः तःसां थासय् मलाः
 ब्वः फय्माः जिं छंगु हुनिं हे
 जितः माःसा छंत माः जुइमा ॥
 अय् मनः गुलि जक स्वार्थी छ ?

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
 उपज्जित्वा निरूज्भन्ति तेसं वूपसमो सुखो

जन्म :

वि.सं १९९५ भाद्र ३ कृष्ण पक्ष
 अष्टमी, शुक्रवार

दिवंगत :

वि.सं. २०७६ माघ २१ गते
 शुक्लपक्ष दशमी मंगलवार

दि. बालकुमारी शाक्य

धर्मकीर्ति पत्रिकाका विशेष सदस्य बालकुमारी शाक्य दिवंगत हुनु भयो । उहाँको सपरिवारले यस संसारको त्रिलक्षण स्वभावलाई बुझी धैर्य धारण गर्न सक्नु । दिवंगत उपासिकालाई सुगति एवं यथाशिघ्र निर्वाणको हेतु प्राप्त होस् भन्ने कामनाका साथ पुण्यानुमोदन गरिएको छ ।

धर्मकीर्ति पत्रिका परिवार

धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः नःघः

२५६४ औं आयु संस्कार परित्याग दिवस

२०७६ माघ २६ गते आइतबार, नगदेश बुद्ध विहार माघ पूर्णिमा (सिपुन्ही) ।

यसदिन महाकारुणिक तथागत शाक्यमुनी बुद्धले आयुसंस्कार परित्याग गर्नु भएको दिन । यही दिनको गुणानुस्मरण गरी नगदेश बौद्ध समूहले आयु संस्कार परित्याग दिवस कार्यक्रम संचालन गरेको समाचार छ । प्राप्त समाचार अनुसार श्रद्धेय भिक्षु नन्दले शील प्रार्थना गराउनु भएको उक्त कार्यक्रममा समूहका सचिव उपासक कृष्ण कुमार प्रजापतिले स्वागत मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुँदै भगवान् बुद्धले ८० वर्षको उमेरमा चापाल चैत्यमा आयुसंस्कार परित्याग गर्नुभएको, चतु सन्निपात जस्ता ऐतिहासिक घटना हुन पुगेको र यही दिन सारीपुत्र महा मौद्गल्यायन भन्तेलाई अग्रश्रावक र महाश्रावक पदवि प्रदान गरी भगवान् बुद्धले उच्च स्थान प्रदान गर्नुभएको विषयमा प्रकाश पार्नुभयो ।

भिक्षु कविन्दोले माघ पूर्णिमाको महत्त्व विषयमा धर्मदेशना गर्नुभएको उक्त कार्यक्रम श्रद्धेय भिक्षु कोलित र श्रद्धेय भिक्षु सदातिस्स महास्थविरको विशिष्ट अतिथित्वमा संचालन गरिएको थियो ।

मैत्री बोधिसत्त्व विहारमा

बुद्धपूजा व धर्मदेशना

ने.सं. ११४० सिल्लाख्व अष्टमी, मैत्री बोधिसत्त्व विहार, जमल ।

थुकुन्हु श्रद्धेय केशावती गुरुमां पाखें बुद्धपूजा ज्याभवः न्त्याकाबिज्यासे धर्मदेशना याना विज्याःगु समाचार दु । प्राप्त समाचार अनुसार धर्मकीर्ति बौद्ध ज्ञानमाला भजन पुचः पाखें ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत जूगु थुगु ज्याभवले कान्छीमाया शाक्य, राजेन्द्र शाक्य परिवार पाखें जलपानया व्यवस्था जूगु खः ।

दिपंकर बुद्ध सम्यक महादान

२०७६ फाल्गुण १४ र १५ गते

स्थान- ललितपुर ।

दिपंकर बुद्ध सम्यक महादान ललितपुरमा हरेक पाँच वर्षको एकपटक हुने गरिन्छ । हरेक पाँच वर्षमा एकपटक सयौं बुद्ध प्रतिमाहरू ललितपुरको मंगलबजारबाट लगी नागबहाल पुऱ्याइन्छ ।

सो मेला हेर्नका लागि हजारौं मानिसहरू आउने गर्छन् । यसपाली पनि १२६ बुद्ध प्रतिमाहरू भक्तजनहरूले दर्शन गर्ने अवसर पाएको कुरा प्राप्त समाचारमा उल्लेख गरिएको छ ।

यस सम्यक महादान ललितपुरको ठूलो पर्वको रूपमा मनाइने गरिन्छ । हुनत काठमाडौंमा पनि यो पर्व १२ वर्षमा एकपटक मनाइने चलन थियो । तर कुनै कारणवस यसलाई निरन्तरता दिन नसकिरहेको बुझिएको छ । प्राप्त समाचार अनुसार भक्तपुरमा वर्षैपिच्छे, माघ १ गते त्यहाँका विभिन्न विहारमा रहेका दीपंकर बुद्धको प्रतिमा ल्याई सम्यक पर्व मनाइरहेको कुरा बुझिएको छ । ललितपुरमा मनाइने यस सम्यक दान पर्व हेर्नका लागि भक्तपुर, कीर्तिपुर, बनेपा, ठिमी आदि विभिन्न स्थानमा भक्तजनहरू आउने गरेको कुरा पनि थाहा हुन आएको छ ।

राष्ट्रिय युवा बौद्ध सम्मेलन सम्पन्न

२०७६ फाल्गुण १० गते

स्थान- नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, जावलाखेल

युवक बौद्ध मण्डल नेपालको स्वर्ण महोत्सवको उपलक्ष्यमा YMBA Club 25 को आयोजनामा “राष्ट्रिय युवा बौद्ध सम्मेलन” गोष्ठी सम्पन्न भएको समाचार छ । प्राप्त समाचार अनुसार ललितपुर महानगरपालिकाका प्रमुख चिरीबाबु महर्जनको प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न उक्त गोष्ठीमा सविता धाख्वाले समृद्धिको लागि बुद्ध धर्म विषयमा पत्रप्रस्तुत गर्नुभएको थियो भने महेन्द्ररत्न शाक्यले बुद्ध धर्म र युवा विषयमा पत्र प्रस्तुत गर्नुभएका

थिए ।

प्रस्तुत गरिएका उक्त पत्रहरूको टिप्पणीकारहरू क्रमशः प्रा.डा. रीना बानिया तुलाधर र महेन्द्ररत्न शाक्य हुनुहुन्थ्यो ।

महापरित्राण पाठ सम्पन्न

२०७६ फाल्गुण १२ गते

स्थान- नगदेश बुद्ध विहार, ठिमी

उपासक आशानरसिंह धुमनको ९२ वर्षिय जन्मोत्सवको शुभउपलक्ष्यमा उहाँको सुस्वास्थ्य एवं आयु आरोग्यको कामना गर्नुकासाथै, उहाँका दिवंगत धर्मपत्नी उपासिका सानुमाया धुमन एवं दिवंगत छोरा काजी नरसिंह धुमनको सद्गति एवं निर्वाण कामना गरी

भिक्षु महासंघबाट एकदिवसिय पवित्र महापरित्राण पाठ गरिएको समाचार छ ।

आयोजक उपासकको घरबाट बुद्ध मूर्ति जात्रा गरी नगदेश बुद्ध विहारमा भित्र्याईसकेपछि बुद्ध पूजा गरिएको उक्त कार्यक्रममा श्रद्धेय भिक्षु धम्मशोभन महास्थविरबाट पञ्चशील प्रार्थना गराईएको थियो । महापरित्राणको महत्व विषयमा धर्मोपदेश पश्चात् भिषु महासंघबाट महापरित्राण पाठ शुरु गरिएको उक्त कार्यक्रममा सामूहिक एवं युगल पाठ पश्चात् दान प्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गरियो । कार्यक्रममा ४ जना उपासकोपासिकाहरूले श्रद्धेय भिक्षु महासंघलाई अष्टपरिष्कार दान गरी पुण्य सञ्चय गर्नुभएका थिए ।

बुद्ध शिक्षाका कृतिहरू वेबसाईटमा (बाँकी अंश)

मन्तव्य व्यक्त गर्ने क्रममा उहाँले बुद्ध वचनलाई आत्मसात गर्दै बुद्ध जन्मभूमी नेपालमा बुद्ध शिक्षाबारे लेखिएका अमूल्य, अद्वितीय र महत्वपूर्ण कृतिहरूको संरक्षण, प्रचार प्रसार एवं समयानुकूल प्रविधि बनाई चिरकालसम्म जगेर्ना गर्न ती कृतिहरूलाई डिजिटलाईज गरी वेबसाईट मार्फत आम मानिस माझ निःशुल्क तथा सहजरूपमा पुऱ्याउने उद्देश्यले यस धम्म डिजिटल शुभारम्भ भएको विषयमा जानकारी दिनुभयो ।

मन्तव्यको क्रममा उहाँले भन्नुभयो- “आजभोली बजारमा पाठकवर्गलाई चाहिने पुस्तकहरू आउट अफ स्टक भईदिन्छु जसले गर्दा ती पुस्तकहरू उपलब्ध हुन सकिदैन । विभिन्न बौद्ध पुस्तकहरू तथा लेख रचनाहरू प्रकाशित हुन्छन् त यसको संरक्षण वा रेकर्ड नगरिएको कारणले पनि ती पुस्तकहरू सीमित समूहमा मात्र प्रचार भइरहने गर्छ । नयाँ पुस्तकहरू हेर्न र पढ्न नपाउने र ती पुस्तकहरू मासिएर जाने गर्छ । धेरै पाण्डुलिपिहरू, पुस्तकहरू, क्याननहरू, कला आर्किटेक्चरहरू हराएका वा विसर्पिएका छन् । यसले हामीलाई यसको बारेमा केही गर्न प्रेरित गर्‍यो । यही कमीलाई महसूस गरी भिक्षु अस्सजीको संयोजकत्वमा १५ जनाको समूह बनाई

यस धम्म डिजिटल स्थापना गरी यस मार्फत बुद्ध शिक्षा विश्वभर इन्टरनेटको माध्यमबाट निःशुल्क पहुँच प्रसार गर्ने योजना बनाइयो । वेबसाईटलाई मोबाइल, आईप्याड, ग्याजेट आदि जस्ता नयाँ प्रविधि अनुरूप हेर्न र पढ्न सकिने किसिमले निर्माण गरिएको छ । साथै अडियो भिडियो एवं ई लाइब्रेरीको पनि स्थापना गरिने तयारीमा छ । शुरुमा पुस्तक, पत्रिकाहरू प्रकाशित, लेख, रचना आदि गरी ५०० वटा कृतिहरू राखिएका छन् भने केही समय पछि नै यसलाई १ हजार बनाइने छ ।”

धम्म डिजिटलको लागि विभिन्न संस्थाहरूबाट शुभकामना सन्देशरू पठाइएका मध्ये केही सन्देशहरू विभिन्न व्यक्तिहरूबाट वाचन गरी सुनाइएका थिए । ती यसरी छन्-

शुभकामना सन्देश

वाचन गर्नुहुने व्यक्ति

पठाउनुहुने महानुभावहरू

१) अ.ने.भि.म.संघ

सातौं संघनायक

डा.भि.ज्ञानपूर्णक महास्थविर भिक्षु निग्रोध महास्थविर

२) अ. भिक्षुणी संघका अध्यक्ष

भिक्षुणी धम्मवती

क्षान्तिवती गुरुमां

३) ल.म.न.पा. नगर प्रमुख

चिरीबाबु महर्जन

प्रवक्ता राजु महर्जन

सो पश्चात् प्रमुख अतिथि भिक्षु मैत्रीबाट धम्म डिजिटलको औपचारिक रूपमा विधिवत् शुभारम्भ गर्नुभयो। धम्म डिजिटल शुभारम्भ पश्चात् उक्त Website कसरी सञ्चालन गर्ने भन्ने विषयमा भिक्षु जुतिमोबाट विस्तृत जानकारी प्रस्तुत गर्नुभएको थियो।

कार्यक्रममा नेपाल मगर बौद्ध सेवा समितिका अध्यक्ष क्याप्टेन देवबहादुर राना मगरले मगर बौद्ध संघको तर्फबाट धम्म डिजिटलको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्नुहुँदै साँढेतीनलाख रुपैयाँ चन्दा सहयोग प्रदान गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुभएको थियो। यसरी नै भिक्षु महानाम र पूर्णरत्न बज्राचार्य सपरिवारको तर्फबाट प्रतिवर्ष रु. ४५ हजार चन्दा सहयोग प्रदान गरिने प्रतिबद्धता पनि व्यक्त गरिएको थियो।

कार्यक्रममा धम्म डिजिटलको लागि शुभकामना व्यक्त गर्नुहुँदै आ-आफना मन्तव्य व्यक्त गर्नुहुने व्यक्तिहरू यसरी हुनुहुन्थ्यो—

- भिक्षुणी डा. अनोजा

- त्रि.वि.वि. बौद्ध अध्ययन संस्थाका विभागीय प्रमुख वेदराज ज्ञवाली

- शिक्षाविद् डा. सुमन कमल तुलाधर

सो पश्चात् धम्म डिजिटल टीमलाई आर्थिक सहयोग प्रदान गर्नुहुने महानुभावहरूलाई सम्मान स्वरूप खाडा र सम्झनाको चीनो प्रदान गरियो।

प्रमुख अतिथि भिक्षु मैत्री महास्थविरले धम्म डिजिटललाई सहयोगार्थ रु. १ लाख एघारहजार एकसयएघार चन्दा सहयोग प्रदान गर्नुहुँदै यसको उत्तरोत्तर प्रगति कामना गरी आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो।

कार्यक्रमको अन्त्यमा धम्म डिजिटलका संयोजक भिक्षु अस्सजीले यस कार्यक्रममा उपस्थित हुनुभएका महानुभावहरू लगायत यस कार्यमा सहयोग गर्नुहुने सबैलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्नुहुँदै वेबसाइटमा अडियो भिडियो एवं ई लाईब्रेरीको कार्यक्रम पनि राख्ने कार्यक्रमको तयारी भइरहेको र हाल विभिन्न पुस्तक र पत्रपत्रिकाहरूमा प्रकाशित ५ सय लेखहरू राखिएको र केही महिनापछि १ हजार लेखहरू राखिने जानकारी दिनुहुँदै प्रत्येक वर्ष १ हजार थप लेखहरू वेबसाइटमा राख्ने लक्ष्य रहेको विषयमा जानकारी दिनुभयो।

यी मनाईहरूमा एकपटक ध्यान दिऔं ...

- १) “जुन मानिसको ममतामयी आमा हुन्छिन्, उ कहिल्यै गरीब हुन सक्दैन।” – अब्राहम लिंकन
- २) “मलाई एक असल आमा देऊ, म तिमीलाई असल राष्ट्र दिनेछु।” – नेपोलियन बोनापार्ट
- ३) “आज मैले जति गर्ने यी सबैका, लागि म मेरी आमा प्रति ऋणी छु।” – जर्ज वासिंगटन
- ४) “दिल खोलेर रून्को निमित्त सबभन्दा उत्तम ठाउँ आमाको काख हो।” – जोडी पिकोल्ट
- ५) “मेरी आमा जिउँदो भगवान् (चमत्कार) हुनुहुन्छ।” – लियोनार्डो डिकाप्रियो
- ६) “संसारको सबभन्दा धनी मानिस पनि आफ्नो आमा बिना गरीब नै हुन्छ।” – अज्ञात

बुद्ध सम्बन्धी केही जानकारीहरू –

- ★ असंख्य कल्पका कुराहरू स्मरण गर्नसक्नेहरू बुद्धकालमा बुद्ध बाहेक अरू ४ जना थिए –
(१) सारिपुत्र (२) मौद्गल्यायन (३) वक्कुल भिक्षु (४) यशोधरा
- ★ भगवान्‌ले रूपको हेला गर्छ भनेर उहाँकहाँ जान हिचकिचाउने तीन सुन्दरीहरू थिइन् –
(१) खेमा महारानी (विम्बिसारकी पत्नी) (२) नन्दाकुमारी (सिद्धार्थकी दिदी)
(३) अभिरूपनन्दा कुमारी (खेम काश्यपकी छोरी)

(साभार- बौद्ध दर्पण)

आवरण चित्र परिचय

अस्वीकार

लेखक- आचार्य कल्याण मित्र सत्यनारायण गोयन्का
अनुवाद- भिक्षुणी वीर्यवती

भिक्षु आनन्दले (अछूत कन्या “प्रकृतीको” हातबाट पानी पिएर) आफ्नो प्यास बुझाउनु भई अगाडि बढ्नुभयो। अछूतपुत्री प्रकृतीले आफ्नो मन ढुक ढुक पाउँ भिक्षु आनन्दलाई एकटक लगाउँदै नियाली रहिन्।

एकाएक उनको मनमा विजुली जस्तै एक सोच डोड्न थाल्यो। उनीले सोचिन्—

यो उच्च जातीका युवा पुरुषले म जस्ती अछूतपुत्रीको हातबाट पानी पिउन हिचकिचाएन। उसले त मलाई अर्धाङ्गिनी बनाउन पनि नहिचकिचाइकन अवश्य पनि स्वीकार्दछ, होला। यदि यस्तोभयो भने त म भाग्यमानी हुनेछु। मेरो जीवन सफल हुनेछ। म जस्तो अछूतकन्यालाई यस्तो सुन्दर र उदार चेतना भएको जीवन साथी कहाँ मिल्छ र ?

यति विचारगरी उनी दगुरेर गई भिक्षु आनन्द समक्ष पुगिन् र आफ्नो निवेदन उहाँ समक्ष प्रस्तुत गरिन्। उक्त केटीको आग्रहलाई भिक्षु आनन्दले तुरून्त अस्वीकार गर्नुभयो। त्यसपछि तिनी ज्यादै निराश भइन्। विचरीको अनुहार मलिन हुन पुग्यो। त्यसैले उनीले भिक्षु आनन्द समक्ष यसरी प्रश्न गरिन्—

“आखिर किन ? जब तपाईंले म जस्ती निम्न जातीको महिलाको हातबाट पानी पिउन सक्नुहुन्छ, भने मसंग गृहस्थ जीवन विताउन किन नसक्नु ?”

उनको यो प्रश्न सुनी भिक्षु आनन्दले भन्नुभयो—

“जातीपाती भेदभावको कारणले मैले तिम्रो प्रस्ताव अस्वीकार गरेको होइन। मैले आफ्नो जीवनभर ब्रह्मचर्य पालन गर्ने ब्रत लिइसकेको कारणले म विवाह गर्न असमर्थ छु। हाम्रा महाकारुणिक भगवान बुद्धले मानिसहरूलाई शरणदिनु हुन्छ। तिम्री पनि उहाँ समक्ष गई शरण मागनु। उहाँको शिष्यहरूमा राजा, महाराजहरू पनि हुन्, ब्राह्मण – पुरोहितहरू पनि हुन्, श्रेष्ठी महाराजहरू पनि हुन्। त्यसरी नै समाजले शुद्रको दर्जा दिएर राखेका सुद्राति शुद्रहरू पनि छन्।”

जस्तो कि— भंगी, चण्डाल, डोम, वढई राजमिस्त्री, सुतार, सुनार, नाऊ, दास, दासी पनि हारिन, कुम्हाले, धीवर, माहुते, हत्यारा, शिकारी आदि इत्यादि।

जसलाई समाजले हीनजाती व्यक्तिको रूपमा लिइएको छ, भगवान् बुद्धले उनीहरूलाई पनि शरण दिनु हुन्छ। तिम्रीलाई पनि त्यहाँ शरण मिल्नेछ। उहाँ समक्ष जाती-जन्मको भेदभाव छैन।

उहाँको शरणमा गई साधना गर्दा अनार्यबाट आर्य बन्न सकिने छ। जसलाई आज समाजले दुत्कार्ने गर्छ, उसलाई नै मानिसहरूले सम्मान सत्कार दिनेछ। तिम्री नडराईकन भगवान बुद्ध समक्ष शरण माग्न जानु। त्यहाँ माता प्रजापतिले तिम्रीलाई उचित देखभाल गर्नुहुनेछ। उचित मार्ग निर्देशन पनि दिनु हुनेछ।

यति सुनी प्रकृती अत्यन्त प्रसन्न र उत्साहित बनिन्। अनि उनी भगवान् बुद्धको शरणमा पुगिन् उनको भाग्य जाग्यो। यसरी उनी धन्य बनिन्।

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

संभारः बुद्ध जीवन चित्रावली - आचार्य सत्यनारायण गोयन्का

“भिक्षु आनन्द” अछुत कन्या प्रकृतीलाई भगवान् बुद्ध समक्ष
शरण माग्ने सल्लाह दिई फर्कनु हुँदै ।

वर्ष-३७; अङ्क-११

बु.सं. २५६३, फागु पुन्हि

बुद्ध शिक्षाका कृतिहरू वेबसाईटमा

धम्म डिजिटल उद्घाटन गर्नुहुँदै भिक्षु मैत्री महास्थविर

२०७६ फाल्गुण १० गते, धापाखेल ।

बुद्ध शिक्षा बारे लेखिएका अमूल्य, अद्वितीय र महत्वपूर्ण कृतिहरूको संरक्षण, प्रचार प्रसार एवं समयानुकूल प्रविधि बनाई चिरकालसम्म जगेर्ना गर्न ती कृतिहरूलाई Digitalize गरी Website मार्फत आम मानिसको पहुँचमा निःशुल्क तथा सहज रूपमा पुऱ्याउने उद्देश्य सहित “Dhamma Digital” शुभारम्भ भएको खुशिको खबर छ ।

प्राप्त समाचार अनुसार भिक्षु अस्सजीको संयोजकत्वमा जम्मा १५ जनाको टोली मिलेर धम्म डिजिटल स्थापना गरिएको छ । उहाँहरूको नाम यसरी रहेको छ –

१) भिक्षु अस्सजी २) भिक्षु जुतिमो ३) भिक्षु जनक ४) भिक्षु सुभदो ५) शुभवती गुरुमां ६) अमता गुरुमां ७) क्षान्तीवती गुरुमां ८) सुविना गुरुमां ९) सुमना गुरुमां १०) मदनरत्न मानन्धर ११) प्रदीप महर्जन १२) सुभण्णो थारु १३) रूपेश श्रेष्ठ १४) सुश्री गुणकेशरी महर्जन १५) सुश्री विष्णु शोभा तुलाधर ।

प्राप्त समाचार अनुसार स्थविरवाद बुद्ध धर्मको पुनर्जागरण पश्चात् लगभग ८० वर्षको अवधिमा प्रकाशित कृति, लेख रचनाहरू पढ्नको लागि यस धम्म डिजिटलले सहयोग गरिएको बुझिएको छ ।

धापाखेल बुद्ध विहारमा आयोजित उक्त कार्यक्रममा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु मैत्री महास्थविरले उक्त वेब साइटको शुभारम्भ गर्नुभएको थियो ।

भिक्षु अस्सजीको सभापतित्वमा र भिक्षु मैत्री महास्थविरको प्रमुख अतिथित्वमा सुमना गुरुमां र गुणकेशरी महर्जनले सञ्चालन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा प्रमुख अतिथिज्यूले पञ्चशील प्रार्थना गराउनु भएको थियो ।

सो पश्चात् सह-प्राध्यापक मदनरत्न मानन्धरले स्वागत मन्तव्य व्यक्त गर्ने क्रममा यस कार्यक्रमको उद्देश्य, महत्व एवं भावी योजना प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

(बाँकी अंश पेज २४ मा हेर्नुहोला)